چوار پارچەکانی حەکیم عومەر خەییام بە هەورامی

وەرگێر: باقی سەفاری (مسگەر)

خەییام
بە
هەورامی

وەرگێڕ: باقی سەفاری (مسگەر)

«ناوەرۆك»

الف) پێشەکی ١

ب) خەییام بناسین ٧

ج) بەشوو یەکی ـ ڕازەوبیەی ٠

د) بەشوو دویٚ ـ دەردە و زیندەگی ٦

ر) بەشوو یەریٚ ـ چارەنووس ئێمە جە ئەزەڵ نویسیان ٨

ت) بەشوو چواری ـ گەردشی دەوران ٦

ز) بەشوو پەنجی ـ زەڕیٚ ویٚڵیٚ ٤

ه) بەشوو شەشی ـ هەرچی پێش ئامە وەش ئامە ٤

و) بەشوو حەفتی ـ هیچەن ١٨

ی) بەشوو هەشتی ـ قەیروو ئیٚ ساتا زانم نایمیٚ لیٚشەنە ٢٤

* بیست ڕۆباعی ئارتۆر کریستیەن سن (دوکتۆر فەرەیدوون بەدرەئی) ٤٥

خیام، عمر بن ابراهیم، ۵۱۷-۴۳۲؟ق

خەیام بە هەورامی/ [خیام نیشابوری]؛

وەگێر باقی سەفاری. (مسگەر)

تهران: احسان، ۱۳۸۸

۱۵۰ ص. فیپا ISBN: 978-964-356-686-9

فارسی - کردی

عنوان قراردادی: رباعیات. فارسی - کردی

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۵ق

موضوع: شعر کردی -- قرن ۱۴ -- ترجمه شده از فارسی

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۵ق -- ترجمه شده به کردی

شناسه افزوده: صفاری، باقی، ۱۳۳۷ -، مترجم

الف ۱۳۸۸ ۴ک۸۸ی/PIR۴۶۲۵ ۸فا۱/۲۲

شماره کتابشناسی ملی ۱۳۱۴۰۲۶

خەیام بە هەورامی

❖ترجمه به هورامی: باقی صفاری (مسگەر)

❖ناشر: نشراحسان

❖تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

❖نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۸

❖چاپخانه: مهارت

❖قیمت: ۳۰۰۰ تومان

ISBN: 978-964-356-686-9

شابک: ۹-۶۸۶-۳۵۶-۹۶۴-۹۷۸

نشر احسان

دفتر مرکزی: تهران. خ انقلاب. خ صفی علیشاه. کوچه تهرانی. پلاک ۳۴ تلفن: ۷۷۵۳۷۶۵۵

فروشگاه: تهران. خ انقلاب. روبروی دانشگاه. مجتمع فروزنده. شماره ۴۰۶ تلفن: ۶۶۹۵۴۴۰۴

« یا هوو »

به نامیٚ خوداٚی، تاقی تاقانه   تەنیا پەنامان، جە بەروو یانه

خەییام بە هەورامی

وەرگێڕ: باقی سەفاری (مسگەر)

مـی گرچـه حرامـست ، ولـی تـا کـه خـورد
وآنگـاه چـه مقـدار و کـی و بـا کـه خـورد
هـر گـاه کـه ایـن چهـار شـرط آیـد جمـع
پـس مـی نخـورد ، مـردم دانـا کـه خـورد

مـەی هـەر چـەن حـەرام ، تـاکێ مـەی وەرۆ
چـننە و چـەنی کـێ ، یاکـەی مـەی وەرۆ
ئەرئێ چـوار شـەرتە ، جـەمێ بـان سـەرجەم
گێڵـەی نـەوەرۆ ، ژیـرەی مـەی وەرۆ

ابـر آمـد و بـاز بـر سـر سـبزه گریـست
بـی بـاده گلرنـگ نمـی شـاید زیـست
ایـن سـبزه کـه امـروز تماشـاگه ماسـت
تـا سـبزه ی خـاک ماتماشـاگه کیـست؟

هـەور ئامـە و سـەروو ، سـەوزەیوە گـرەوا
بێ شـەراوی سـوور ، ژیـوای کـەی رەوا
ئـێ سـەوزە ئـارۆ ، سـەیرانگاو ئێمـەن
سـەیرانگاو کـێ بـۆ ، سـەوزەمان سـەوا؟

گربر فلکم دست بدی چون یزدان
برداشتمی من این فلک را ز میان
و ز نو فلکی دگر چنان ساختمی
که آزاده به کام دل رسیدی آسان

ئەر دەسم یاوو ، بە چەرخی گەردوون
من پێسە پووشی ، کەرووش تەفرووتوون
جە نۆ گەردوونەی ، تازە وەش کەروو
مرادٚوو ئازادٚەی ، حاسڵ بۆ بێ چوون

بر کوزه گری پریر کردم گذری
از خاک همی نمود هر دم هنری
من دیدم اگر ندید هر بی بصری
خاک پدرم در کف هر کوزه گری

پەرێ گٚوزەرم ، کەوت لای گۆزەکەر
هەر سات جە خاکی ، بەر ئارێ هۆنەر
من پێ چەما دیم ، ئەر نەدٚیش کۆرێ
خاکوو بابەیم لێ ، مشتی گۆزەکەر

بەناوی خاوەنی ، هەمووشتەیک

الف- پێشەکی

ئەوشەوکە پێنووسم گرتوەتە دەست و ئەمەوی گرۆگاڵەیک سەبارەت بەخەییام و خەیاڵ و شەرابوومەی و چەنگ و بادە و خەم و پەژارە ومەینەت و چەرخ و فەڵەک و کات و ساتی عوٚمر...بخەمە بەرچاوی ئازیزتان ، شەوی شەممە بیست و پێنجی خەرمانانی هەزاروسێسەدوو هەشتاو شەشی هەتاویە.

سی ساڵ لەمە وپێش ، خەرمانانی هەزاروو سێسەدوو پەنجاو شەشی هەتاوی لەوکات و ساتانەدا وەکوو خوێندکاری کیمیا لەشاری سنەی قارەمان درێژەم بە خوێندن دا و لەگەڕەکی قەتارچیانی ئە وشارەدا وەک کری نشین نیشتەجێ بووم و وردە وردە لەگەڵ فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی خۆم مانووس کرد.لەوسەردەمەدا خەڵک زۆرترلە ئیستە لایەنگری کتیب و شیعر و هونەر و ڕۆمان و مێژوو فەرهەنگ وداب ونەریتی خۆیان بوون.

لەگەڵ چەن کەس لە هاوڕێ یان سەفەرەیکمان بۆسابلاغ کردو لە وی شریتەیکی نەوەد دەقیقەئی (خەییام بەکوردی ماموٚستا هەژار)مان گیرکەوت و لەگەڵ خۆمان هینامانەوە بۆ شاری سنە.زەپیت سەوتەیکی شڕوڵەمان هەبوو رۆژانی هەینی ئەوشریتمانە ئەخستە سەروو پڕبەدڵ گویمان بۆ ڕائەگرت.بەڕاستی ئەو شێعرانەی خەییام بەکوردیەی ماموٚستاهەژارکەبەشمشاڵی قالەمەڕە ڕازاوەتەوەیەکجار دڵ ڕفێن و سەرنج ڕاکێشن. ئەودەم لەدڵ خۆمدا قەرارم بەست کە ئەگەر ڕۆژەیک هاتوو ژنم هانی و کۆڕەیکمان بوو نیوی خەییامی بۆ هەڵبژێرم. دەساڵ پاش ئەو قەرارە (١٣٦٦) ژنم هینا و یەکەم

مندالّمان بە کچ دەرچوو (١٣٦٨) منیش نیوی- ئەندیشەی خەییامم بۆهەلبژارد. ئیستا لەم کات و ساتەدا کە خەییامم کردوەتە هەورامی، ئەندیشەخوێندکاری کیمیایە لە زانکۆی کوردستان (١٣٨٦) لە شاری سنەی قارەمان هیوادارم ئەندیشە وەک ئافرەتەیکی زانای کورد سەرکەوێ پو دەسکەوتی چاک لە بواری عیلم و هونەرو ئەدەب بۆ گەل و هۆزی بەدی بێنێ.

ئەوینەی کە سەبارەت بە خەییام لە دلّمدا گەشەی کردبوو وە بیرووڕای خەییام سەبارەت بەبوون و نەبوون و کۆمەلّگا و چاکە و خراپەو پارەپەرەستی و حەق پەرەستی و مەی پەرەستی و مەقام پەرەستی و درۆ و دەلەسەو خوشەویستی و ئەڤین و سروشت و... وای لێ کردم وەک شاگردەیک پێنووس بگرمە دەست و رۆباعیەکانی خەییام بخەمە سەر رێنووسی زمانی هەورامی. ماموستاهەژار لەسەرەتای خەییام بە کوردیەکەیدا ئەفەرمێ: من نەهاتووم شیعرەکانی خەییام لەسەر ماکە فارسیەکان بخەمە سەر رێزمانی کوردی و وشە بە وشەو بەند بە بەندم نەگۆڕیوە. نەشم ویستوە فارسی فێری کورد بکەم. هاتووم بیرووڕای خەییامم خستوەتە بەرچاوی خوێنەران. من وەکوو شاگردەیکی زۆر چکۆلەی ماموٚستاهەژار ڕیگای یەکەمم هەلّبژاردو بەوپەڕی هەست و توانای خۆمەوە هاتووم بەند بە بەند و وشە بە وشە چوارینەکانی خەییامم هیناوەتە سەر زمانی هەورامی نەم ویستوە بیرووباوەڕی خەییام فێری هەورامی زمانەکان بکەم. ئەوان دەبێ خۆیان بە خوێندنی ئەو چوارینانە لە بیرووباوەڕی خەییام تێ بگەن و لە ژیانی خۆیاندا کەلّکی باشی لێ وەربگرن.

لە وەر گیڕانی شیعر بە شیعر هیچ کەس ناتوانێ و ناکری زەرافەت و هونەر و موسیقاو وەزن و رەدیف وقافیەی شیعرەیک بپارێزی.ئیستا کە بەو شیوە خەییامم خستوەتە بەر دەستی

ئێوەی ئازیز هیوا دارم جێ رەزامەندی ئێوەی بەڕێز بێت. بۆ وەرگێڕانی خەییام بە هەورامی لە چوارکتیبی خەییام کەڵکم وەرگرتوە:١-خەییامی سادق هەدایت ٢-ڕوباعیاتی خەییام یۆگنی برتلس(رۆستەم عەلی ئۆف- مۆحەممەدنووری عۆسمانۆف) مسکۆ (١٩٥٩) ٣-خەییامی ئارتۆرکریستەن سن ، دۆکتۆرفەرەیدوونی بەدرەئی .٤-خەییامی مۆحەممەد عەلی فرووغی .لەخەییامی مامۆستاهەژار بۆ وەرگێڕانی خەییام کەڵکم وەر نەگرتوە.لەو پەرتووکانەدا لەهەرشوێنەیک وا خەییام باسی مەی یان بادەی کردبێ من بەمەی یان شەراب هێناومە. ڕوباعیەکانی سادێق هەدایەت (١٤٤) رۆباعین هەموویانم کردە هەورامی.خەیامی یۆگنی برتلس (٢٩٣) رۆباعین کە (٢٥٢) یان بەناوی خەییام ناسراون وە(٤١)رۆباعی دیکەیان بەناوی لایەنگرانی خەییام ناوبانگیان دەرکردوەکە ئەوان نەیانویراوە بەناوی خۆیان بلاوی بکەنەوە بەناوی خەییام چوارینەکانیان بلاو کردوەتەوەو نەیانویراوە لە نێو کۆمەڵگادا خۆیان وەدەرخەن.

من (١١٦) ڕوباعی پەرتووکی یۆگنی برتلسم وە رگێڕاوەتە سەر هەورامی کەپێکەوە (٢٦٠) رۆباعی دەبن .لەپەرتووکی ئارتۆرکریستیەن سن تەنیا (٢٠) رۆباعیم وەرگێڕاوەتەوە.

ئەو رۆباعیانەی کەلەپەرتووکی مۆحەممدعەلی فرووغی (١٩٢) رۆباعیم بەرچاوکەوت هەموویانم لەپەرتووکەکانی دی چاوپێکەوتبوون. سەرجەمی چوارخشتەکیەکانی ئەوپەرتووکە دەبنە (٢٨٠) رۆباعی.لەتەواوی ئەوکتێبانەدا دەر دەکەوێ کە هێندەیک لەوچوارینانە تەنیا بەجێ بە جێ کردنی وشەکان ئاڵوو گۆڕیان بەسەردا هاتوە وزۆربەیان یەک ماناماں پێ ڕادەگەیینن. زۆربەی خەییام ناسە کان لایان وایە کە خەییام تەنیا خاوەنی (٢٥٤) رۆباعیە.هەرچەن مامۆستا هەژار (٥٠٠) رۆباعی وەرگێڕاوە

تە سەر زمانی کوردی .کە لەویش ڕا دەر دەکەوی زۆربەی هونراوەکان یەک ماناو مەفهووم ڕادەگەیینن. دیوانی خەییام (١٢١) یا (١٤٤) یا (٢٩٣) یا (٥٠٠) یا وەکو و ئەو پەڕتووکەی بەر دەستان (٢٨٠) دانە ڕۆباعی بگرێتەوە مەبەست نیە ، مەبەستی گرینگ ئەوەیە ئێوەی ئازیز لێبکۆڵنەوەو قەزاوەتی لەسەربکەن. بەڕیزان ئەوچوارخشتەکیانەی کەژمارەیان لەناو پەرانتزدا هاتوە هی خەییامی سادێق هەدایەتن وئەوانیتر هی خەییامی یۆگنی برتلسن. خەییام بە هەورامی پێشکەش بەتەواوی ئەدەب دۆستانی کورد، پێشکەش بەلایەنگرانی بیرووباوەڕی حەکیم عومەر خەییامی نەیشابووری. هەورامیی بە گۆرانیە واتەنشا:

ئارۆ وەشمان بۆ ، ئەیهوو تا سەوای
چەرخ چەنی گێڵۆ، مامەڵە و خۆدای
بەیدی با کەرم، سەیرانوو وێمان
ئی دۆنیای تاوسەر، نمەدانی پێمان

باقی سەفاری (مسگەر)

ب ـ خەییام بناسین

ئەبۆلفەتح غەیاسەدین عۆممەرکوڕی ئیبراهیمی نەیشابووری مەشهوور بەحەکیم عۆممەری خەییامی نەیشابووری. لەساڵی (٤٢٩) مانگی کۆچی (قەمەری) لەنەیشابوور چاوی ئازیزی بەژین پشکووت.

لەساڵی (٥١٧) مانگی کۆچی، کۆچی دوائی کرد.حەفتاو هەشت ساڵ ژیاوە.لەوبلیمەتەپایەبەرزە چەن بەهرەی بەکەڵک بەجی ماون:١-تە واوکردنی تەقویمی جەلالی لەسەردەمی سەلتەنە تی جەلالەالدین مەلکشای سەلجووقی وخواجە نیزامەالمولکی وەزیری ژیر .٢- تەواوکردنی رەساڵەی نەوڕۆزنامەوکتێبی رەۆزەتۆل قلووب.٣- ئەستیرەناسوو فەیلەسووفوو شاعیر بوە، لەمەنتێقووحێکمە ت هاوشانی بووعەلی سینا ناسراوە.٤-ڕیازی زانووعالیم بوە ، لەجە برووموقابلە شتی نوێشی نووسییوە سێ گۆشێ خەییام- پاسکاڵ مەشهووری خاسوو عامە.

خەییام وەکوو ریازی زانەیک :

لەنیوەی دووهەمی سەدەی یازدەونیوەی یەکەمی سەدەی دوازدەی زائینیدا،هیشتاکتێبە تازە عیلمیەکان ،بەزمانی عەرەبی دەنووسران ووردە وردە وەرگێرانیان دەستی پیکردبوو.لەئرووپا بۆحێساب و کێتاب چۆرتکەیان بەکاردەبرد.سەبارەت بەگەمەومۆعەمای ریازیش شتیان دەنووسی .

لەم سەردەمەدا (٤٢٩) ک.م (١٠٤٨) زائینی خەییام لە نەیشابوور لەدایک دەبێ.لەئیرانی بەرلە ئیسلام لەمانگووساڵی هەتاوی کەڵکیان وەرگرتوە،پاش رووخانی ساسانیەکان وەک وڵاتانی ئیسلامی مانگی کۆچی باو دەبێت وتاکووترووک لەڕۆژومانگی یەزدگردی وئەسکەندەری کەڵکیان وەرگرتوە.

بەلابردنی مانگی هەتاوی ببوو بەهێند گێرووگرفت

لەکاروو باری کشتووکاڵ ،کەجووتیاران وەئاژەڵداران لەمانگی هەتاوی بۆکاروو باری خۆیان کەڵکیان وەردەگرت .چەن هۆکاری دی بوونە هۆی ئەوەی کە تەقویمی هەتاوی ئیسلاح بکرێ. خەییام وهاوکارانی بوونەهۆی ئیسلاحی ڕۆژمێری - جەلالی.یەکەم ڕۆژی ئەوکاتووسات ژمێرەیان یەکەمین ڕۆژی نەورۆز واتە (فەروەردین) دانا. ساڵی (٤٥٨) کۆچی هەتاوی،ساڵی سەرەتای دەس پێکردنی تەقویمی جەلالی یا (مەلکی) دانرا.

لەوساڵەداخەییام بیستوونۆساڵان بوو. لەو تەقویمەدا هەر دەهەزار ساڵ، دوو ڕۆژناڕێکی دەبینرێ.

ئەرۆژمێرەلەرۆژمێری (گریگۆری) کەپاش پانسەدساڵ دواتردانرا،کەلەدەهەزار ساڵ سێ ڕۆژناڕێکی تێدایەدەقێقترە.کارەکانی خەییام لەبواری ریازیەوە یەکەم وسەرسوڕهێنەرن ،خەییام بۆیەکەم جارلەمێژووی ریازیەوە رایگەیاند:(قەت ناتوانین مۆعادلەی دەرەجەسێ بەیارمەتی خەتکێشوو پەرگارلەهیندسەدا حەل بکەین. دەلیلی ئەم شەش سینفە،جگە بە یارمەتی لەتەکانی مەخرووتی ڕێگاچارەیکی- دیکەی نیە.) بەکۆششووتەقالای زۆرەوە توانی موعادلەدەرەجەسێکان بەکەڵک وەرگرتن لەتیکەمەخرووتیەکان حەلبکاتوو ئیمکانی دووجوابیان لێک بداتەوە.ئەوباسی رەقەمی (عەدەدی) بەردەوام (پەیوەستەی)کردوەوعەدەدی حەقێقی، شی کردوەتەوەو،کارەکانی خەییام سەرەتای پەیدا بوون وکامڵ بوونی ئانالیزی ریازیە.خەییام بەوزانستەگەیشتبووکە:(هەرشتەیکی پەیوەستەیا(مۆرەکەب)و بەردەوام،لەزەڕەیەیک پێک نایێت کەچکۆلەوچکۆلەترنەکرێتەوە،لەبواری ریازیەوەئەتوانین هەرشتەیک (مقدار) تابێنیهایەت چکۆلەوچکۆلەتربکەین.)خەییام سەبارەت بەئەسڵی پێنجەمی ئۆقلیدۆس کەسەبارەت بەدوو خەتیی

ڕاس و هاوشـــان بـــاس دەکـــا لێکۆڵینـــەوەی قـــووڵی لەهێندسەداهەیە،خەتەیکی ڕاستی کێشا ولەسەرووبنی ئەوخێتەدا دوو خـــەتیی ڕاســـتی ڕوو بـــەخوار کەهاوشـــانی یـــەکتربوون کێشاوپاشان وتی:

ئەرلـــەبنی ئەودووخێتەداخێتـــەیکی هاوشـــانی خـــێتی یەکـــەم (لاوەلا)ڕەســـم بکـــەین چوارگۆشـــەیەیکمان دەبێ،کەدووزاویـــەی هاوشـــانووبەرانبەروو قائیمـــەو(٩٠)دەرەجـــەی دەبێ کەهـــەردوو خـــەتی ئەملاوئـــەولای –ئەوزاویەیەدرێـــژیان یەکـــسانە.خـــەییام ئەوچوارگۆشەیەی بە چوارگۆشەی قائیم (متساوی الساقین) نـاو بـرد.خـەییام بەکـەڵک وەرگـرتن لـە بۆرهـانی(خەلـەف)بەرابـەری ئەودووزاویەیەی سەلماندوو ئیمکانی سێ حاڵەتی پێش هینا : ١- زاویـەی حـادە٢-زاویـەی مۆنفەرێجـە٣-زاویـەی قائیمـە خـەییام لەئـسڵی هاوئەرزیوهاوشـانی کـەڵکی وەرگـرت ووتی : نـاتوانن حاددەیامۆنفەرێجـە بـن.بەکـەڵک بـوونی کارەکـانی خـەییام لـە شـــوینەی تردایە،ئەوســـێ حاڵەتـــەی کـــە بۆچوارگۆشـــەی دووقائیمـەی(متـساوی الـساقین) دانـا.سێ هیندسـەی جیاوازیـان هەیـە:الـف-حاڵـەتی زاویـەی (٩٠) دەرەجـە،یاقائیم بەرانبەربـە هیندســـەی ئۆقلیدســـی.ب-حاڵـــەتی زاویـــەی حـــاددە، بەرانبەربەهیندسەی لباچفسکی.

ج- حاڵەتی زاویەی مۆنفەریجە ،بەرانبەربەهیندسەی ریمانی.

خواجەنەسـیرەالدینی تووسـی کارەکـانی خـەییامی بـەلاتین دەرهینـاو (سـاکری) ریـازی زانی ئیتالیـا ویـستی سـەبارەت بـە زاویـەی حاددەومۆنفەریجـە، چوارگۆشـەی خـەییام ڕەتکاتـەوە کەنەیتوانی .کارەکانی (ساکری) سەرەتایەیک بوون بۆکارەکـانی (گەوس) و (یانووش) و (بایاری) و (لباچفسکی) کەبوونە پێکهاتنی هێندسـەی غـەیری ئۆقلیدسـی.بەداخـەوە ئـەو ڕۆ ،لـە زۆربـەی

کتێبــەکانی مێـــژووی ڕیازیدا،لــەو چوارگۆشـــەیە، بــەنێوی، چوارگۆشەی (ساکری)ناودەبەن. کەبەحەق دەبوایە بەچوارگۆشەی خـــەییام ،ناوبـــانگی دەربکردایـــا. بـــەڵێ: کارەکـــانی خـــەییام سەرەتایەیک بوون بۆناساندنی هێندسەی نائۆقلیدسی.

بەناحەق نەبوە کە خەییام ئاوا فەرموویەتی:

«ســاقی پیاڵــەی پەڕ،بنیــەلێ دەسـیم / باعالــەم بێزاربـــانی جـــە مەسیم / من ئادێ زانوو یاگێ گرد کەسیم / ئیتر کەی تەرسوو جە تۆفوو نەسیم»

«ســاقی خەفــەتوو فــرەو نـاحــەزان / مــەوەرەو زانــە جــە ویــچ ناڕەزان / تۆ بە سۆز شمشاڵ ئێ دونیات بەزان / پەس، بات نەی و مەی، ئادێنێ نەزان»

خەییام بیروو باوەڕی خۆی لە چوار چێوەی ئەو شێعرانە بــۆ دۆســـتوولایە نگـــرانی خـــۆی دانـــاوە.ئەوشـــێعرانە لەســـەردەمی ئەودابڵاونەکراونەتـــەوە و پـــاش فـــەوتی خـــەییام شـــێعرەکانی بڵاوبوونەتەوە.چوارینەکانی خەییام بەتەواوی زمانەزیندوەکانی دۆنیا وەرگێڕاونەتەوە.ئەورۆباعیانە زۆرتر بوونەتە هۆی ناسینی خەییام بە دونیا.لەساڵی (١٨٥٩) زائینی پیتـر جراڵـدی ئینگلیـسی کە شارەزای زمانی فارسی بوە، ڕۆباعیاتی خەییامی وەرگێڕاوەتە ســەرزمانی ئینگلیــسی، بەوشــێوەخەییامی بــەئورووپا ناســیوە وئورووپائیەکانیش ئیرانیان بەناوی خەییامەوەناسیوە .

بۆچی بەئەبوالفەتح غەیاسەالدین عومـمـەر-خـەییامیان وتـوە شتەیکی روون نیە ، هیندەیک دەڵێن باوکی تەوبلیمەتە پایەبەرزە خەیمــە دوور بــوە بۆیــە نازنــاوی خــەییامی دەرکــردوە.خــەییام لەسەرەدەمی خۆیدا بە فەیلەسووف وحۆجەتوالحەق ناسراوە.

ئەرەستووســـەبارەت بەئـــەدەبیات نەفـــەرمێ: لـــەنێو کۆمەڵگادائەدەبیات دووئەرکی بەسەرشانەوەیە.

یەکـــەمیان:لـــەزەت وخۆشـــی گەیانـــدن بـــەرۆحی گـــشتی.
دووهەمیان: دەرس وەرگرتنی خـەڵک لـەرینگاڵی نووسـراوەکان.
پەس چوارینەکانی خەییام هەم لەزەتی رۆحیمان پێ دەگەینن وە
هەم لێیان دەرس وەر دەگرین. زور لە شاعیرو نووسەرانی فارس
وعەرەب وتۆرک ، بەتایبەت شاعیرانی کورد وەکو ناڵی و ناری و
سەیدی و بێسارانی و هەژار و هێمن و مەولەوی و میرزائەولقادری
پـاوەئی و میرزاشـفیع و هـی تـر- لەچـوارینەکانی خـەییام و
بیروبـاوەڕی ئـەو ئیلـهامیان وەرگرتـوە.شـایانی ئـەوە هەیـە
شارەزایانی فەرهەنگ وئەدەبی کۆردی لـەوبارەوە لێ بکۆڵنـەوە.
کـاک کوورشـی تـارمی کـە خـەییامی سـادق هەدایـەتی بڵـاو
کردوەتەوە، ئەفەرمێ: روباعیاتی خەییام لە هەشتا تا هـەزاروو
دووسـەد دەگرێتـەوە، بـەڵام ئەوانـەی کـە بیرووبـاوەڕی خـەییام
ڕادەگـەینن ، سـەرجەم دەگەنـە (١٤٤) روبـاعی. بۆیـە سـادق
هەدایەتیش، ئەو (١٤٤) روباعیەی هیناوە ولە بواری جۆراوجۆری
ژیاندا،دەستەبەندی کـردون.ڕۆباعیـاتی خـەییام لـەم بوارانـەدا
دەدوێـن: ئیلاهـی وسرۆشـتی، دونیاومافیهـاش، دەهـری ،سـۆفی
گـەری، خـەم وشـادی، لـەزەت ومەینـەت، بـەدبینی وخـۆش
بینی،تەناسـۆخ وئیفیـۆنی، وافـۆری، مـەنگی، بـەنگی، شـەهوەت
پەرەستی ومۆرتازی، مادیگەریولامـەزەبی و ڕەندی و خـودایی و
ئـەڵواتی وئـەڤینی سرۆشـت ومـرووڤ وهـی تـر... هێندکـەس
ئەڵین:خەییام، هەرساتەیک لەسەر بیرووباوەڕەیکدا بـوە، بـەڵام
بە هۆنینەوەی ئەو شێعرانەی خـوارەوە بۆمـان دەر دەکـەوی کـە
خەییام لە سەردەمی ژیانیدا لەسەر یەک بیرووباوەڕ ژیاوە و ئاڵ
وگـۆری زۆر بەسـەر بـاوەڕی ئـەودا نـەهاتوە. ئـەو چـوارینانەی
خەییام ئەوڕاستیەمان بۆ دەسە لمێنن:

چوارینەکانی سەردەمی لاویەتی:

هرچند که رنگ و روی زیباست مرا
چون لاله رخ و چون سرو بالاست مرا
معلوم نشد که در طربخانه ی خاک
نقاش ازل بهر چه آراست مرا

★★★

هەر چەندە هەنم، ڕەنگ و رووی زەریف
گۆنام گوڵ ڕەنگ و باڵا بەرز، شەریف
پەیم مەعلووم نەوی، چە سازخانەی خاک
نەقاشی ئەزەڵ، چی ڕەشت ئێ حەریف

★★★

امروز که نوبت جوانی من است
می نوشم از آن که زندگانی من است
عیبم مکنید ،گرچه تلخ است خوش است
تلخ است چرا که زندگانی من است

★★★

ئارۆ کە نۆگەو، جوانی منەن
چانەی مەنۆشوو، کە ژیوای منەن
عەیبم مەکەردێ، تاڵەنوو وەشەن
تاڵیش چوون تاڵی، ئێ ژیوای منەن

چوارینەکانی ، سەر دەمی پیری خەییام:

افسوس کە نامە ی جوانی طی شد
وآن تازە بهار زندگانی دی شد
حالی کە ورا نام جوانی گفتند
معلوم نشد کە او کی آمد وکی شد

داخەکەم نامە و جەوانیم وەر بی
تازە وەهارم، بە زمسان سەر شی
حالێوە پادێ، جەوانیشان وات
پەیم مەعلووم نەوی، کەی ئامەو بەرشی

من دامن زهد و توبە طی خواهم کرد
با موی سپید ، قصد می خواهم کرد
پیمانە ی عمر من بە هفتاد رسید
این دم نکنم نشاط ،کی خواهم کرد

من دامنە و پاکی و، هەم تۆبەی درۆو
بە ریشی چەرمەم ، شەراوەی وەروو
پەیمانە و عۆمریم ، یاوا بە حەفتا
ئێ سات وەش نەبوو،کەی وەشیەی کەروو؟

لە کتیبەکانی مونس الاحرار، مرسادالعبادی نجم الدین ڕازی و ڕەوزەنەی برلین شێعرەکانی خەییام هاتوون، وە سادق هەدایەت لەوان کەڵکی وەرگرتوە.بە بیرووڕای من خەییام کە باسي کات و ساتم بۆدەکا، ئەوەمان پێ ڕا دەگەینێ، کە قەدری ئەوساتە بە نرخانە بزانین کە تیایدا دەژین و لەهەموو ساتەیک دەم و چاو و دەس و پێ خۆمان بپارێزین.گۆی بۆ وشەی جوان و ڕێک و پێک وسۆزی بوڵبوڵ و خوڕەی ئاوەکان ڕابگرین.لەوساتانەدا، درۆ و دزی و حیزی نەکەین، قەدری یەکتر بزانین، کەسەیک وەکووخەییام ناتوانی هەمووسات بە مەستی ڕایبوێری و لە هەمانکاتیشدا، فەیلەسۆف و ئەستێرەناس و ریازی زانووحوجەتۆالحەق بێت.خەییام ئەفەرمێ: بالەیرەدا بەهەشتەیک سازکەین، یانی ئەر ئێمە لەم دونیایەدا، بیرووباوەڕوو هەڵس وکەوتمان لە نێو کۆمەڵگا بە شێوەیەیک بێت، کە ژیان بە ڕاحەت ودڵخوش تێپەڕ ببێت، خەم و پەژارە و ناکۆکی وهەژاری وزۆڵم وزۆر وچەوساندنەوەی یەکترلە نێوماندا نەمێنێ ، ژیان تامەیکی دیکەی دەبێ بۆ هەموان و دۆنیا وەک بەهەشتی لێ دی، بەڵام ئێمە ئەو دۆنیامانە بەکردەوەی خۆمان. کردوەتە جەحەننەمەیکی ئەوتۆ کە جێ حەسانەوەی تیایا بەدی ناکەین. پیغەمبەریش درووودی خودای لەسەر بێت فەرموویەتی:

دونیا مەزرای دوارۆژە، هەرچێ بکێڵی ئەوەی دروێنە دەکەی.خەییام ئەفەرمێ:

سـاقی چوون جاران، جام گێرە وە دەس
خەمێم فرێنێ، لێم بە فریا ڕەس
بۆبا بەهەشتەی، پێوە وەش کەرم
بەهەشتوو خۆدای، بەچەم نەدیەن کەس

خەییام ئەرباسی کووزە ی پرمەی یاهۆمەی پرشەرابمان بۆدەکا، یا ئەمانخاتەوە بیری لەیل ونەهارووپار ونار ،ئەڵێ: وەخت وکات وسات وعۆمر، دووپات نابێتەوە،سەهلووئاسان لەدەستی بەرمەدەن تەنیا یەک ڕا مافی ئەوەتان هەیە لەسەر ئەوئەرزە ڕابوێرن با بە شەڕوو شۆڕووخوێن مژی وهەناسە هەڵکێشان ئەو ساتە بەنرخانە لەدەستتان دەرنەچێ .بەحاکمانی دۆنیا ڕادەگەینێ لەڕابردوو لەژیانی پاشایانی بەرلە خۆتان عێبرەت وەربگرن،دەسکەوتی شاهان چ بوە؟خەییام لەوبارەوە ئەفەرمێ:

قەسرێ وە بارام، کە چا جامش گرت
کەڵەی زاو، ڕواسەی، خاس ئارامش گرت
بارام کە گۆڕێ، گێرێ گرد وەختەی
ویناات چ جۆرێ، گۆڕ بارامش گرت

پەپوو سلێمانەیم، دی بارەگای تووس
گێرتەبێش نە چنگ، کەللەی کەیکاووس
پاکەللەی واچێ: ئاخ وداخ و دەرد
کۆن قەقەبووی کەو، ئەی کۆن ناڵەی تووس

ڕێگاوتەریقەتەیک کەخەییام پێمان ، پیشان دەدا، ڕێگایەیکە غەیری ڕاستی ودرۆستی وخۆشی وسەلامەتی وپاکی ڕاستەقینە و خۆشەویستی مرۆڤ وسرۆشت، چی تری تێدابەدی ناکەین. ڕێگایەیکە دوورلەخۆین مژی ودڵ ڕەقی وتوورەئی وخۆپەرەستی.

خەییام ئەفەرمی:

خیـــام اگـــر ز بـــادە مـــستی خـــوش بـــاش
بـــا مـــاهرخی اگـــر نشـــستی خـــوش بـــاش
چـون عاقبـت کارجهـان هـستی نیـستی سـت
انگـــار کـــە نیـــستی چـــو هـــستی خـــوش بـــاش

★★★

خـــەییام ئـــەر بـــە مـــەی، مەســـەنی وەش بـــە
لاو مانگڵـــە دیمـــەی، نیـــشتەنی وەش بـــە
چـــوون عاقیبـــەتوو، جیهـــانی فۆتیـــاین
زانـــە کەنیـــەنی، چـــوون هـــەنی وەش بـــە

خەییام بەئێمە ڕادەگەیینی کەدەس لە خۆ پەرەستی هەڵبگرین، زەریف وجوان پەرەست بین:

چـــن قـــۆزی ســـەر نـــە، بـــە مـــەی مەووکـــەم
مـــشتەو خەسیـــسیچ، وازە بـــۆ کـــەم کـــەم
ئیبلـــیس جەشـــەراو، واردایـــاش یـــەک نـــەم
دوێ هـــەزار ســـۆجدێ، بـــەرێ پـــەی ئـــادەم

خەییام بەئاڵوو گۆڕی ژیان وگۆڕانی لەشی بەشەرو تەناسۆخ باوەڕی هەبوە ، وەک ئەفەرمێ:

پیـــایوە تـــەنیام دی ، عمـــارەتوو ســـانی
جـــە هـــەڕ شـــێلاینە ، شـــەکەت بێ ومـــانی
بـــە زمـــانوو حـــاڵی ، ئـــا هـــەڕێ واچـــێش :
هێـــواش پێـــسە مـــن ، شـــێلات پـــەی بـــانی

مـن هیـزی شـەوێ ، پیاڵـەیم دا تووەنـەی
خـاس سـەرمەس بـینێ وبـە قاقـا خوینـەی
بـە زمـانوو حـاڵی، ئـا پیاڵـە واتـش:
یـەک ڕۆ مـن چـوون تۆ،پیاڵـەیم داتوەنـەی

چوارینەکانی خەییام دوازدە یا پانزدە هێجائین، بەڵام من ئەو چوارینانەم، بـە دە هێجـائی وەرگێڕاوەتـە سـەر زمـانی هـورامی، وشەی کەمتر لـە دەس ڕەسی منـدا بـوە.مـن بـەو پـەڕی هەسـتوو توانای خۆمەوە بەوشێوە خەییامم کردە هەورامی و هیوادارم بە کەڵک بێت و ئازێزان لە کەموو کۆڕییەکانی چاوپۆشی کەنوو، بۆ ڕێکووپێک کردنی ئەم دیوانە لەداهاتوودا یارمەتیمان بدەن.

بە قەوڵی ئەرەستوو، هیوادارم ئەو شێعرانە لەزەتی ڕۆحیتان پێ ببەخشن و ڕێگا پیشاندەرتان بـن بـۆ ڕابـواردنی سـاتووکاتی بەکەڵکتان و دەرسی چاکیان لێ وەربگرن، بەو هیوایە.

خەییام لەرۆباعیەیکدا ئەفەرمێ:

یـاران بـە موافقـت.چـو دیـدار کنیـد
بایـد کـه ز دوسـت یـاد بـسیارکنید
چـون بـاده ی خوشگوارنوشـید بـه هـم
نوبـت چـو بـه مـا رسـد نگونـسار کنیـد

یـاران بەمـەیل وی،دیـدارەی کـەردێ
جەدۆسـی خاسـتان ، فـرە یـادەی کـەردێ
پێـوە نۆشـاتان، شـەراوەی وەش تـام
نۆگـەمان یـاوا ، سـەر لێـژەی کـەردێ

منیش بەو بۆنەوە کەو توومەتە یادی دوو دۆستی ئازیزووخۆشەویستی خۆم، کاک میرزا ئەحمەدی عەزیزی، کەچەرخی چەپ گەرد لە گەل ویدا ساز نەبوو ئەویش هەر وەک سادق هەدایەت، سازی ناسازی جوانەمەرگی خۆی لە بۆکۆک کردین و بەدڵەیکی ناشاد و پڕئاوات پشتی لەخۆشەویستان کردو تاماوین یادوو بیری ئازیزی لەدڵماندا زیندوە.

کاک ئەحمەدی شاملوو ئەفەرمێ:تەنیا دەنگ دەمێنێ ، دەنگی لەگوێچکەمان زرنگەی دێ.دیسان یادی مامۆستای دڵسۆزی قۆتابخانەکانی مەریوان، کاک بەرزانی بەهمەنی دڵم دەلەرزێنێ. بەرزان سەربەرز ژیا ، هەمووکات وسات دڵی بەهیوای پێشکەوتی وڵاتەکەی لیێ دەداو ، ژیانی خۆی بۆ فێرکردنی عیلم و ئەدەب بەمندالان تەرخان کرد. بۆیە:لەناکاو/ خوێن ڕەگی بەربوو/ نەخۆشی لۆسمی/یەخەی گرتبوو /یەک ساڵەیک ناساز /کزووزۆرلاواز/لەنەخۆشخانەی، ئارادی تاران /دوور کەوت لە یاران /کیمیا دەرمانی، چاری دەرد نەکرد /بەرزان بە ناچار، رووی لەسۆئیدکرد /بەرزان بۆساتەیک /تەنیا یەک ساڵەیک /لەش ساخووشادان /لەباوەش یاران /دوورلەئەغیاران /ژیا بێ خەمان /لەباوەش خزمی /خەم لەدڵ سڕی /بەڵام لەناکاو /ئاوا درا قاو : بەدێوەزمەی مەرگ /بەرزان جوانە مەرگ /گۆڕی غەریبی /لەیۆتۆبۆری /دوور لەنیشتمان ،

ناگرێ سەبووری /لەوێ نازانن /کێیە خەوتوە / لەژێرئەو خاکە،زامداروخەمین / ئاوا کەوتوە.

یادی بەڕێزان کاک بەرزان ومیرزا ئەحمەد پیرۆز بێ.میرزا بێ درۆو دەلەسە ژیا ، رووخۆش ، مێماندار وجێ متمانەی خەڵکی ئاوائی بوو.یادی مردوانی هەمووتان بەخێر.هەورامی واتەنشا:

گـــەردوون بـــەدْ کـــاری، بـــەینی دڵانـــە
گـــەردوون خـــەزانی، باخـــچەی گوڵانـــە
گـــەردوون هـــەر ڕۆژەی، دوژمـــن پیاوەیکـــە
ژەهـــری کوشـــەندەی، خـــاوەن ناوەیکـــە

بامنیش واچوو:

بلمـــێ پیرایـــی ، پـــیری نەیـــشابوور
بـــیروو بـــاوەڕش، برِیـــەنش ســـنوور
بـــا زانم چێـــشەن، تۆشـــەش جـــە ڕای دوور
خەییام حەز کەرێ، ویارمێش چوون حوور

نامێـــت نـــا ســـەروو ، گـــرد زوانێـــوە
بـــە گـــرد زوانـــەی ، مەلاوناتـــەوە
بێ نـــام نیـــشانی، چـــێ جێهـــان بـــەڵام
گـــرد زەڕێ تـــۆ پـــەیم ، موانـــانێوە

باقی سەفاری (مسگەر)
۱۳۸٦/٦/۳۰مریوان
(۲۱ سپتامبر ۲۰۰۷)

ج - بەشوو یەکی - ڕازەو بیەی (خلقەتی)
خەییامی سادق هەدایەت:

(١)

هەرچەندە هەنم ، ڕەنگ و رووی زەریف
گۆنام گوڵ ڕەنگ و، باڵا بەرز شەریف
لیم مەعلووم نەوی، جە سازخانەی خاک
نەقاش جە ئەزەڵ ، چی رەشت ئیٚ حەریف
(یا)
چەم ودەم زەریف، وەش ڕەنگەنا من
سەرو قامەت و، گوڵ ڕەنگەنا من
لیم مەعلووم نەوی، جەسازخانەی خاک
نەقاشی ئەزەڵ، چیٚ ڕەشتەنا من

(٢)

ئەوەڵ بە پەلە، پەی بیەی ئارداش
جەحەیات غەیری، حیرەت پیٚم نەداش
بەزۆر کۆچمان کەرد، نەزانامان چی؟
چیٚ ئامەو بیەی، مەقسوود چیٚش؟ بەرداش

(٣)

بە ئامەیم گەردوون، قازانجەیش نەکەرد
بە لوایچم یاگە و، مەقامەیش نەوەرد
من جە هیچ کەسیٚ، نەژنەویم بەگۆش
چی پاسە ئارداش، پەی چی پیٚسە بەرد؟

بخش اوّل ـ راز آفرینش

(۱)

هر چند که رنگ و روی زیباست مرا
چون لاله رخ و چو سرو بالاست مرا
معلوم نشد که در طربخانه ی خاک
نقّاشِ ازل بهرِ چه آراست مرا

(۲)

آورد به اضطرارم اوّل به وجود
جز حیرتم از حیات چیزی نفزود
رفتیم به اکراه و ندانیم چه بود
زین آمدن و بودن و رفتن مقصود

(۳)

از آمدنم نبود گردون را سود
وز رفتنِ من جاه و جلالش نفزود
وز هیچکسی نیز دو گوشم نشنود
کاین آمدن و رفتنم از بهرِ چه بود

(٤)

دڵـــە تـــۆ بـــە ســـڕ، ئەســـرار نمیـــاوی
جـــە نۆقتـــەی زیـــرەک، زانـــای نمیـــاوی
چێ بـە مـەی و جـام، بەهەشـتەی وەش کـەر
چـــاگە بەهەشـــتەن ، یـــاوی، نـــەیاوی

(٥)

دڵـــە جـــە حـــەیات، ئـــەر تـــۆزەی زانی
جـــە مـــەرگیچ ئەســـرار، ئیلاهـــی زانی
ئـــارۆ چـــەنی وێـــت، هیـــچت نـــەزانا
ســـەوای دوورجـــە وێ، تـــۆ چێـوەی زانی؟

(٦)

تـا کـەی دەو وەنـە، سـەروو دەریـای خـشت
بێزارنـــا جـــە بـــۆت، پەرەســـتاو کـــە نـشت
خـــەییام کـــێ واتـــش؟ دووزەخێـوە هـــەن
کـــێ لـــوا جەحەننـــەم، کـــێ ئـامۆ بەهـــشت؟

(٧)

ســـڕوو ئـــەزەڵیت ، نـــەزانا چـــوون مـــن
ئـێ قـــسە پـڕ مانایـــت، نـــەوانا چـــوون مـــن
نـــا پـــەش پەردەنـــە ، قـــسێ ئـــەمن و تـــۆ
پـــەردە بگنـــۆرە ، نمـــەمانی چـــوون مـــن

(۴)

ای دل تـــو بـــه ادراکِ معمّـــا نرســـی
در نکتـــه زیرکـــانِ دانـــا نرســـی
اینجـــا ز مِـــی و جـــام بهـــشتی مـــی ســـاز
کآنجـــا کـــه بهـــشت اســـت رســـی یـــا نرســـی

(۵)

دل ســـرِّ حیـــات اگـــر کمـــاهی دانـــست
در مـــرگ هـــم اســـرارِ الهـــی دانـــست
امـــروز کـــه بـــا خـــودی ندانـــستی هـــیچ
فرداکـــه ز خـــود روی چـــه خـــواهی دانـــست؟

(۶)

تـــا چنـــد زنـــم بـــه روی دریاهـــا خـــشت؟
بیـــزار شـــدم ز بـــت پرســـتان و کنـــشت
خیـــام کـــه گفـــت دوزخـــی خواهـــد بـــود؟
کـــه رفـــت بـــه دوزخ و کـــه آمـــد ز بهـــشت؟

(۷)

اســـرار ازل را نـــه تـــو دانـــیّ و نـــه مـــن
ویـــن حـــرفِ معمّـــا نـــه تـــو خـــوانیّ و نـــه من
هـــست از پـــسِ پـــرده گفتگـــوی مـــن و تـــو
چـــون پـــرده برافتـــد نـــه تـــو مـــانیّ و نـــه مـــن

(٨)

بــەحروو بیــەیما، ئامــەن جــە نەبیــەی
کــێن گەوهــەر تــەحقیق، بسافۆ پــەی پــەی
هەرکــەس قــسێ وە، سەرســەریەش واتــەو
چــانەی واقێعــەن، کــەس نیەکــەردن تــەی

(٩)

هــــەر چــێوەی ئینــا، لێ ئــێ هــەیوانێ
یــا گــە ســەرنجوو، زانــا و ژیــرانێ
هانــا ســەر رشــتەی، هــۆش گــم نەکــەری
ژیــــریچ مــــەویاراش، بەســـــەرگەردانی

(١٠)

دوورەی لێــشەنە، هــەن ئامــە و لوەیمــان
نــــەدمائیش هــــەن وو نەســــەرش پەیــدان
کەس دەمەیش نەڵان، جە ئێ مەعنای ڕاس
ئامــەیمان جــەکۆ؟ پــەی کــۆی لوەیمــان؟

(۸)

ایـــن بحـــرِ وجـــود آمـــده بیـــرون ز نهفـــت
کـــس نیـــست کـــه ایـــن گـــوهرِ تحقیـــق بـــسفت
هـــر کـــس ســـخنی از ســـرِ ســـودا گفتَـــه ســـت
زان روی کـــه هـــست کـــس نمـــی دانـــد گفـــت

(۹)

اجـــرام کـــه ســـاکنانِ ایـــن ایوانـنـــد
اســـباب تـــردّدِ خردمندانـنـــد
هـــان تـــا ســـرِ رشـــته ی خـــرد گـــم نکنـــی
کآنـــان کـــه مدبّرنـــد ســـرگردانند

(۱۰)

دوری کـــه در او آمـــدن و رفـــتنِ ماســـت
او را نـــه نهایـــت، نـــه بـــدایت پیداســـت
کـــس مـــی نـــزد دمـــی در ایـــن معنـــی راســـت
کـــاین آمـــدن از کجـــا و رفـــتن بـــه کجاســـت

(۱۱)

دارا تیکەن کەرد، تەبعی جۆرا و جۆر
پەی چێشی وستش، لێ ئێ کەم و کۆڕ؟
ئەگەر خاس ئامە، مێڕیائیش پەی چێ؟
ئەگەر خاس نامە، کێ کێشاش بە زۆر

(یا)

دارا تیکەل کەرد، تەبعی جۆراوجۆر
ئەی پەی چێ وستش، لێ ئێ کەم و کۆر؟
ئەر ئاد خاس ئامە، پەی چێشی مەڕدش؟
ئەگەر خاس نامە، کێ کێشاش پا جۆر؟

(۱۲)

جۆملەشان جەم بێ، ئەدیب و زانا
لێ جەمعی کەماڵ، ویشان شەم زانا
چێ شەوە تارێ، پاشا نەنیا بەر
وەرمشان پۆرە کەوت، ڕازەیشا وانا

(۱۳)

ئانێ چێ وەڵتەر، لوای ئەی ساقی
لێ خاکی قۆزی، وتێ ئەی ساقی
لوە مەی وەرە وحەق جە من ژنەوە
هەرچێوەیشان وات، وابێ ئەی ساقی

(۱۱)

دارنده چو ترکیبِ طبایع آراست
از بهر چه اوفکندش اندر کم و کاست؟
گر نیک آمد، شکستن از بهر چه بود؟
ور نیک نیامد این صُوَر، عیب کراست؟

(۱۲)

آنان که محیطِ فضل و آداب شدند
در جمعِ کمال شمعِ اصحاب شدند
ره زین شبِ تاریک نبردند برون
گفتند فسانه ای و در خواب شدند

(۱۳)

آنان که ز پیش رفته اند ای ساقی
در خاکِ غرور خفته اند ای ساقی
رو باده خور و حقیقت از من بشنو
باد است هر آنچه گفته اند ای ساقی

(١٤)

بیٚ خـــەوەر گەوهـــەر، بیٚ مەعنـــەی ســـاوا
چـی چـەرخ چـن قسیـٚشا، واتیٚ پـەی ســاوا
جـــە ئەســـڕار جیهـــان ، هیچـــشان نـــەزانا
پـــا ڕازا وتیٚ، چـــوون کـــۆر پـــەی ســـاوا

(١٥)

گـــاوەین جـــە ئاسمـــان، نـــاکۆلیٚ پـــەروین
گـــاوەین نادیـــار، ناجـــە چـــیٚر زەمـــین
ئەگـــەر بینـــانی و، چـــەمیٚت حـــەق وینـــا
ســـەزوو چـــیٚر گـــاوان، مـــشتیٚوە هـــەروین

(۱۴)

آن بـی خبـزان کـه دُرِّ معنـی سـفتند
در چـرخ بـه انـواع سـخنها گفتنـد
آگـه چـو نگـشتند بـر اسـرار جهـان
اول ز نخـی زدنـد و آخـر خفتنـد

(۱۵)

گـاوی سـت بـر آسـمان قـرینِ پـروین
گـاوی سـت دگـر نهفتـه در زیـرِ زمـین
گـر بینـایی، چـشمِ حقیقـت بگـشا
زیـر و زبـرِ دو گـاو مـشتی خـر بـین

خەییامی یۆگنی برتلس

(١٦)

ئـــانێ رینگاڵـــەو، دۆنیـــای ئـــاڎینێ
ســـەر پـــۆپی فەڵـــەک، ویرنـــە کـــاڵێنێ
پـەی مەعرەفـەتوو، زاتیـت چـوون فەڵـەک
ویـــڵ و ســـەرنگوون، ســـەر گـــەردانێنێ

(١٧)

ئـــانێ کـــۆنێنێ و ئـــانێش تـــازێنێ
یـــۆ شـــۆنە ویـــۆ یـــرە، یـــۆ یـــۆ لـــوائێنێ
مڵـــک و مـــاڵ دۆنیـــای، نمـــەمانۆ بـــاقی
میـــان، مـــلانی و ملمـــێ و لـــوائێنێ

(١٨)

یـارەب تـۆ هـەرەت، شـێلان چـێش کـەروو
کـەم و کـۆڕی مـن، چـنیان چـێش کـەروو
هەر خاسی و خراوەی، جە من سەر هۆردۆ
تـۆ نویـست سـەرم، بەوسـان چـێش کـەروو

(١٩)

مـن زانـوو نیـەنا، چـی تەرسـوو جـەلوای
چـاژیوای وەشـتەر، لام تـا چـێ ژیـوای
گیـانێوەن بەقـەرز، دانـێش خۆداوەنـد
تەسـلیمش کـەروو، سـەر وەختـوو لـوای

(٢٠)

چوون تۆپی تۆپ قاڕ،سەرگەشتەو قەزای
چەپوو ڕاس مەلی ، نەوی ناڕەزای
ئا کەس تۆش پاسە ، وستەن تەپوو کۆ
ئاذ خاستەر زانۆ ، ساحێبوو قەزای

(٢١)

ئاویوە بێمێ، جە کەمەر نریا
بەئەیر هەوەسەی ، چاگە بەر کریا
سەواین کەوایوە ، خاکیمان بەرۆ
تۆ ومەی ویاردێش، دوێ دەم بێ ریا

(٢٢)

چاپاک ئامێمێ و ، ناپاکێ بیەنێمی
وەش حاڵ ئامێمێ وخەمناک کریەیمێ
جەئاوەو دیدەی وئەیری دڵ بێمێ
عۆمرەیمان داواو، لێ خاک نریەیمێ

(٢٣)

گـــەردوون جـــە زەمین،بـــەرناردەن گۆڵـــەی
تانەژاکناشـــــوو، نــــەنیاش تـــۆی گڵـــــەی
ئەگـــەر هـــەور ئـــاوەو ، لێ خـــاکی بـــەرۆ
هـــوون یـــاران وارۆ، تاحەشـــر پـــای گۆڵـــەی

(یا)

گـــەردوون جـــەزەمین ، بـــەرناردەن گۆڵـــەی
تـــا نەژاکنۆشـــوو، نـــەنیۆش تـــۆی گڵـــەی
ئـــەر هـــەورەی ئـــاوەو، لێ خـــاکی بـــەرۆ
تـــا حەشـــر هـــوون یـــاران ، وارو پـــای گۆڵـــەی

(٢٤)

ئـــەهلوو قەورســـانی، گـــرد بی تـــەپوو تـــۆز
زەرە زەرەی لـــــەش ، کنیـــــاوە بـــــە ســـــۆز
ئـــاخ چ شـــــەراوەین ، کـــــە تـــــا مـــــانۆش ڕۆ
بێ خــــەوەر جـــە وێ و کـــــار گـــنم لێ تـــۆز

(٢٥)

وەڵتـــــەر چـــــانەیە، خـــــەم هێـــــرش بـــــارۆ
واچـــە پـــابۆتێ، مـــەی ڕەنـــگ وەش ﻫـــارۆ
مـــەر چێـــرخاکینی(زەپ)، غـــافڵی نـــەزان
یـــۆ بنیـــۆت خـــاکوو، یـــۆش بـــەرت بـــارۆ؟

(٢٦)

گەردوون بە هیچ کەس، نەواتەن ئیٚ ڕاز
چەنی کۆشت هەزار، مەحموودو ئەییاز
مەی وەر نمە بەخشان، پیٚت عۆمری دراز
کەسەی کۆچش کەرد، ئیتر نمەیوە باز

(٢٧)

ئانیٚ دوٚنیاشان، چیٚر پانە سوونا
پەی بە دەس ئاردەیش، دویٚ ڕاشان پیما
چینەیە فرەتەر، هەرگیٚز نمەزانا
چە کاروو دونیای، پاسە هەن، زانا

(٢٨)

ئیٚمە پیٚسەنمیٚ، شەراو کۆنە و نۆ
عالەمی ورەشم، بەدویٚ دانیٚ جۆ
واتت: دماو مەرگی، چ یاگەی ملی؟
بارەم پەی شەراو، ملی، پەی هەرکۆ

(٢٩)

ماچان ئاکەسا، پاریٚز کەریٚنیٚ
بەشیٚوەی مەمران، مەوانەی زیٚننیٚ
چەنی مەی ویار، بوو یارم هەردەم
تا پاسە جە حەشر، بیٚمیٚوە زیٚننیٚ

(٣٠)

خەفەتوو مالێ و،حەسرەتوو دونیای
کاکە کەم وەرە ، کێ مەن تاسەوای
ئێ چن نەفەسوو، عۆمریتە قەرزەن
پا قەرزەی بەقەرز، ژیوە تا سەوای

(٣١)

تاکەی گێرۆ دەی، ڕەنگ وبۆ مەوی
شونەو هەرخاسوو، خراوەی رە ڕەمی
ئەر هانەو بڵی، یا زە مزەم بینە
ئاخرسەر لێ خاک، پاسە گم مەوی

(٣٢)

ئەسراروو دۆنیای، پاسەن نا دەفتەر
واتەیش نمەتاوم، فۆتیۆ گیانوو سەر
ژیرەی نمەوینم، پەیمان بۆ ئەهلی
کەی واتەیش تاوم، ئانەی نا جە سەر

(٣٣)

گرد کارەی بەمەیل، ئێمە نمە گێڵۆ
تەقالاو ویرمان، کۆ گەرە گێڵۆ؟
گرد ساتەی نیشم، پەی خەموو ئانەی
دێر ئامێمێ و چەرخ، چ زوو مە گێڵۆ

(٣٤)

ڕەبی جە بیەو وێم، فرە تێر بیەنان
پەی ئی دڵتەنگی ودەس تەنگیم بیەنان
تۆ جەهەر نەویەی، بیەی بەرماری
جە ئی نەویەیمە ، دەم واچوو بیەنان

(٣٥)

ڕۆحەی پاکتە ڕەن، جە پاکی ئاخاک
ئامەن مێمانیت، جە عالەمەی پاک
پیاڵێوە مەیم دە، واچوو: یا مەدەد
وەڵتەر کە واچۆ:(**أنعمِ الله مِساك**)

(٣٦)

وەرمەنە بێنی، فەرزانێوە وات:
هیچ کەس وەرمەنە، نیاوان بە ئاوات
چێ مەوسە ئەجەڵ، چەنی وەرم جفتەن
مەی وەر چافرە، مەوسی چوون باوات

د ـ بەشوو دویٚ ـ دەردە و زیندەگی ـ سادق هەدایەت:

(٣٧)

ئـــارۆ کـــە نوگـــەو ، جـــەوانی منـــەن
بـــا چـــانەی نۆشـــوو، وەش حـــاڵی منـــەن
عـــەیبم مەکـــەردیٚ، تاڵـــەن و وەشـــەن
تـــاڵیش چـــوون تـــاڵی، شـــەوو ڕۆی منـــەن

(٣٨)

بـــە مـــن بیائامـــەیم، هـــەرگیٚز مـــن نـــەینیٚ
بـــە مـــن بیـــا لـــوەیم، هـــەرگیٚز نـــەلیٚنیٚ
خاســـــتەرەن نـــــەوی، لیٚ ویٚرانینـــــــە
مـــن نـــە ئـــەینیٚ و نـــەبیٚنیٚ و نـــەلویٚنیٚ
(یا)
دۆنیـــا ئامـــەی بـــە ، مـــن بیـــا نـــەینیٚ
لـــوایش بـــە مـــەیلم ، بیـــا نـــەلیٚنیٚ
خاســـــتەرەن نـــــەوی، لیٚ ویٚرانینـــــــە
مـــن نـــە ئـــەینیٚ و نـــە بـــیٚنیٚ و نـــە لـــویٚنیٚ

(٣٩)

جەئامـــەو لوەیمـــان ، قـــازانجیٚ وە کـــۆن
جـــە تاتـــاو عـــۆمری ، تاڵـــە موویـــوە کـــۆن
لیٚ چـــەرخی گـــەردوون ، گیـــانی چـــن پاکـــان
مەسۆچـــۆ وبـــۆ خـــاک ، دووکـــەڵیٚ وە کـــۆن

بخش دوّم ـ دردِ زندگی

(۱۶)

امروز که نوبتِ جوانیِّ من است
می نوشم از آن که کامرانیِّ من است
عیبم مکنید، گرچه تلخ است خوش است
تلخ است از آن که زندگانیِّ من است

(۱۷)

گر آمدنم به من بُدی، نامدمی
ور نیز شدن به من بُدی، کی شدمی؟
بِهْ زان نبدی که اندرین دیرِ خراب
نه آمدمی، نه شدمی، نه بُدمی

(۱۸)

از آمدن و رفتنِ ما سودی کو؟
وز تارِ وجودِ عمرِ ما پودی کو؟
در چنبرِ چرخ جانِ چندین پاکان
می سوزد و خاک می شود، دودی کو؟

(٤٠)

داخەکەم بێ کەڵک ، پێسە پوویایمێ
بەداسی گەردوون ، خاس سوویایمێ
ئاخ وو داخ وو دەرد ، تاچەممان واز کەرد
نیاوایمێ ئاوات ، چ زوو فۆتیایمێ

(٤١)

گرد ساتەی یارەت، نە باوەش تۆ بۆ
لەزەتوو دۆنیایت، خاس چەشتەبۆتۆ
ئاخر سەر مەوو، کۆچ کەری و بلی
وەرمەین دیەبۆت، چێ گرساتیو تۆ

(٤٢)

جە وەش دڵیمان، غەیر نامەی نەمەن
هامدمێوە ژیر، غەیرخامەی نەمەن
چا پیاڵەی پڕمەی، دەس هۆر مەگێڵنۆ
ئارۆ جە دەسنە، غەیر جامەی نەمەن

(٤٣)

خوزگە یاگێوە، حەسیایوەم بیا
یا چێ ڕا دووری، یاوایوەم بیا
خوزگە دماو ملوێن، ساڵەی تەرجەخاک
پیسە گیواوی، ژیوایوەم بیا

(۱۹)

افسوس که بی فایده فرسوده شدیم
وز داسِ سپهرِ سرنگون سوده شدیم
دردا و ندامتا که تا چشم زدیم
نابوده به کامِ خویش، نابوده شدیم

(۲۰)

با یار چو آرمیده باشی همه عمر
لذّات جهان چشیده باشی همه عمر
هم آخرِ کار رحلتت خواهد بود
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر

(۲۱)

اکنون که ز خوشدلی بجز نام نماند
یک همدمِ پخته جز مِیِ خام نماند
دستِ طرب از ساغرِ مِی باز مگیر
امروز که در دست بجز جام نماند

(۲۲)

ایکاش که جایِ آرمیدن بودی
یا این رهِ دور را رسیدن بودی
کاش از پیِ صدهزار سال از دلِ خاک
چون سبزه امیدِ بردمیدن بودی

(٤٤)

سەمەر عومریمان، چێ دونیای دوو بەر
غەیر دەردە دڵ و گیاندای بێ سەمەر
دڵ وەش کەسێوەن، یەک نەفەس نەمەن
ڕاحەت ئاکەسەن، ئەدای نەوسەن بەر

(٤٥)

ئاکەس زەمین و چەرخش بەرپا کەرد
چەن ئاخ و داخش، نەدڵ خەمناک بەرد
چن گوڵ بەدەمێ و زوڵف ڕەشێ و وەشڵێش
نە توتۆی زەمین، ئەو دڵی خاک بەرد
(یا)
کەسەی زەمین و زەمان بەرپا کەرد
فرە ئاخ و داخێش، نە دڵ خەمناک بەرد
چن گوڵ بەدەمێ و زوڵف ڕەشێ و وەشڵێش
نیای تۆی زەمین، یا لێ خاکی سەرد

(۲۳)

چون حاصلِ آدمی در این جایِ دو در
جز دردِ دل و دادنِ جان نیست دگر
خرّم دلِ آن که یک نفس زنده نبود
وآسوده کسی که خود نزاد از مادر

(۲۴)

آن کس که زمین و چرخِ افلاک نهاد
بس داغ که او بر دلِ غمناک نهاد
بسیار لبِ چو لعل و زلفینِ چو مشک
در طبلِ زمین و حقّه ی خاک نهاد

(٤٦)

بەگـەردوون بیـاوا، دەسـم چـوون یـەزدان
نـازێنێ گـەردوون، مـانۆ پـەی دەردان
جـەنۆ گەردوونـەی، تـازەم وەش مەکـەرد
کـە شـادْ وینووتـان، خـەم لاتـان وەردان

(یا)

ئـەر دەسـم بیـاوا، بـە چـەرخی گـەردوون
ئـەمن کـەرێنێش، بێ تـەرس تـەفروو تـوون
فەڵەکـەی تـازەم، پاسـە وەش مەکـەرد
بـە ئـاوات یـاودی، بـە بێ چـەندوو چـوون

(۲۵)

گــر بــر فلکــم دســت بُــدی چــون یــزدان
برداشـــتمی مـــن ایـــن فلـــک را ز میـــان
از نـــو فلـــکِ دگـــر چنـــان ســـاختمی
کـــآزرده بـــه کـــامِ دل رســـیدی آســـان

خەییامی یۆگنی برتلس

(٤٧)

ئاکـــەس بـــە خاســـان، شـــایی و خـــوەش دان
بـــــە دەردەداران، هـــــەزاران ئـــــێش دان
جـــە شـــایی بـــەشمان، نـــەدانش چ خـــەم
شـــادێنم پانـــەی، بـــاری خـــەمش دان

(٤٨)

جـــە خـــەم ڕۆزگـــار، لەشـــیت دەس نـــەدەی
جـــە خـــەموو بـــاوان، گیانیـــت دەس نـــەدەی
دڵ چـــوون زۆڵفـــی یـــار ،وە دەم وا نـــەدەی
بێ مـــەی نەگنینـــە و عومریـــت دەس نـــەدەی

(٤٩)

خاســـەن چـــێ زەمـــان، کـــەم گێرینـــە دۆس
چـەنی خـەڵک دۆنیـای، وەشـەن دوورە دۆس
ئاکـــەس چـــێ دۆنیـــا، پەشـــت و پـــەناو تـــۆن
تا چەمت واز کـەرد، چـوون دژ کـەنۆت پـۆس

(٥٠)

هـــەرگێز جەوەشـــی، شـــەراو نمـــوەروو
تـــا جـــە کـــەفی خـــەم، شـــەراو نـــەوەروو
مـــن نانـــەی نمـــەدەو، ئـــەو نمەکـــەو کەســـی
تـــا جـــە جـــەرگوو ویـــم، کـــەواو نـــەوە روو

(٥١)

تا چن جە خەما، گری مەوزی ئەبرۆ
روو گرژ کەی تاوو، شەوی کەرۆ رۆ
کاروو بار دۆنیای، کەین دەس من و تۆ
تەسلیم قەزا بە، تا بەربەری رۆ

(٥٢)

زانە سرووو تۆ ، گێلْنوو گرد یاگەی
پێ دوه قسەیە، بێ دەنگی تاکەی
من بە عەشقوو تۆ، سەرمەنیە و نە خاک
من بەرەحموو تۆ، بەر مەو جە خاکەی

(٥٣)

عۆمروو دڵبەرێم، درێژ بۆ چوون خەمام
ئارۆ چەمیوەش، بڕی ئەو چەمام
لۆتفەیش تازە کەرد، چوون ئاهوو لوا
یانی خاسە کەر، تۆش ساق بە تەمام

(٥٤)

وەش بە خەمێمان، بان دەریای بێ بن
قڕان گرد چێوەی، مەوزۆ نە لێ بن
خشتەی کە جە خاک، تۆ دانێ وەنە
جە یانەی یۆتەر، نیشۆرە لێ بن

(٥٥)

ئەی چەرخ گرد ساتەی، خەمناکم کەری
گجی وەش حالیم ، تۆ پەی پەی درِی
شنەی وەزۆ لێم، کەرینەش بە ئەیر
ئاوێوە وەروو، دە منە خاک کەری

(٥٦)

بە رەنج و مەینەت، ئادەم خاس حۆرِ بۆ
قەترە زیندانی ، سەدەف بۆ دوڕ بۆ
ئەر مالت فۆتیۆ ، سەر مانۆ یاگێش
پیالەی سەرەو لێژ، کریۆ هەم پەرِ بۆ

(٥٧)

تۆ تاوی دلنە، هەر سات خەم بنیەی؟
کەی تاوی هەر سات، چە وەشی شنیەی
کەم کەم مەی وەرە و وەش دل بوویارەش
چوون تۆ چێ دونیا، زوو هۆر مەکنیەی

ر ـ بەشوو یەرێ ـ چارەنووس ئیمە جە ئەزەڵ نویسیان
سادق هەدایەت

(٥٨)

نیـــشانێ بیـــەکام، جـــە چـــارەم بیـــەن
قەڵەم پەی خاسی و، خـراوی خـاس سـوویەن
ڕۆی ئـــەزەڵ هەرچـــی، پێویـــست بێ دانـــێش
خـــەم وارده و کۆشـــای ، ئێمـــە بێ هـــوودەن

(٥٩)

ڕزق و ڕۆزی و عـومر، کـەم، فـرە نمـەتاوی
وێـت پـەی فـرە و کـەمی، تـوورە نمـەتاوی
کـــارو مـــن و تـــۆ، بـــە مـــەیل مـــن و تـــۆ
چـــوون مـــووم نەرمتـــەر ، دەسـنە نمـەتاوی

(٦٠)

گـــەردوون بێجگـــە خـــەم، فرەتـــەر نـــەتاوان
ئـەر یـارێوەش ئـارد، یـۆش بـەرد جـە بـاوان
ئـــانێ نـــامێنێ ، ئـــەر زانـــان ئێمـــە
چـــێگە چـــێش کێـــشم ، ئێگـــە نمیـــاوان

(٦١)

تـــۆ کـــە ســـەمەروو، ئـــا چـــواروو حـــەفتی
ڕاو حـــەفتوو چـــواری، تـــۆ دائـــیم کـــەفتی
مـــەی وەر هـــەزار جـــار، مـــن واتـــیم پەنـــە
ئامـــەی وەت نیـــا، چـــوون لـــوای ڕەفـــتی

بخش سوّم ـ از ازل نوشته

(۲۶)

بر لوح نشانِ بودنیها بودَه ست
پیوسته قلم ز نیک و بد فرسودَه ستدر روزِ ازل
هر آنچه بایست بداد
غم خوردن و کوشیدنِ ما بیهودَه ست

(۲۷)

چون روزی و عمر بیش و کم نتوان کرد
خود را به کم و بیش دژم نتوان کرد
کارِ من و تو چنان که رایِ من و توست
از موم به دستِ خویش هم نتوان کرد

(۲۸)

افلاک که جز غم نفزایند دگر
ننهند بجا تا نربایند دگر
ناآمدگان اگر بدانند که ما
از دهر چه می کشیم، نایند دگر

(۲۹)

ای آن که نتیجه ی چهار و هفتی
وز هفت و چهار دائم اند تفتی
مِی خور که هزار باره بیشت گفتم
باز آمدنت نیست، چو رفتی، رفتی

(٦٢)

تا قاڵب کەم کەم ، جە خاکیم بی پەڕ
بەس فتنەو درۆ، جە خاک بەر ئارد سەر
من چینەی خاستەر، نمەتاوو بوونە
جە کووریٚ منشا، پیٚسە متەن بەر

(٦٣)

لیٚ چڕاوە و مزگی، مەی دووکەڵ کەنشت
زەرەری دووزەخ، قازانجی بەهەشت
تەقدیری وینە، کە ئۆسا و قەزای
جە ئەزەڵ بیەو، ئیٚمەش پیٚسە ڕشت

(٦٤)

دڵە حەقیقەت ، جیهانەن مەجاز
چن زەلیل گنی ، پیٚ ڕەنجەی دراز
لەش بە قەزا دەر، چەنی ئیٚش سازە
ترازیا قەڵەمەش ، پەی تۆ نمەیوە باز

(٦٥)

گۆشوو دڵیمنە ، فەڵەک نیهانی:
حۆکمەی قەزابیٚ ، جە من مزانی؟
جە گیٚڵای ویٚچم، ئەر دەسەیم بیا
ویٚم خەلاس مەکەرد، جە سەرگەردانی

(۳۰)

تا خاکِ مرا به قالب آمیخته اند
بس فتنه که از خاک برانگیخته اند
من بهتر ازین نمی توانم بودن
کز بوته مرا چنین برون ریخته اند

(۳۱)

تا کی ز چراغِ مسجد دودِ کنشت
تا کی ز زیانِ دوزخ و سودِ بهشت
رو بر سرِ لوح بین که استادِ قضا
اندر ازل آنچه بودنی بود نوشت

(۳۲)

ای دل چو حقیقتِ جهان هست مَجاز
چندین چه بَری خواری ازین رنجِ دراز
تن را به قضا سپار و با دَرد بساز
کاین رفته قلم ز بهر تو ناید باز

(۳۳)

در گوشِ دلم گفت فلک پنهانی
حکمی که قضا بود ز من می دانی؟
در گردشِ خود اگر مرا دست بُدی
خود را برهاندمی ز سرگردانی

(٦٦)

خاسی و خراویەی، نا دەروون بەشەر
شایی و خەمەی نا، جە قەزاو قەدەر
تۆ چەرخی وەردە، جە ڕاو عەقڵینە
جە تۆ هەزار بار، چەرخ بێچارەتەر

(۳۴)

نیکی و بدی که در نهادِ بشر است
شادیٔ و غمی که در قضا و قدر است
با چرخ مکن حواله کاندر رهِ عقل
چرخ از تو هزار بار بیچاره تر است

خەیيامی يۆگنی برتلس

(٦٧)

ئەگەر جنس و من، خاس زانۆ ساقی
هەر وەرزەی شێوەیم ، بوانۆ ساقی
وامەندە و زەلیل ، بگنوورە مەیم دۆ
نازۆ من جە حەڎ، بترازیە و ساقی

(٦٨)

ئەی چەرخ چی خەسیس، یاووگرد چێوەی
یانەو حەمامو ، ئاساو بە بێ وەی
بە نانەو شەوێ، مۆحتاج ئازاڎە
با چەرخی زامدار، کەرمێ بە شێوەی

(٦٩)

چوون خوای نەواست، ئانە کە من واست
کەی مەگنۆ ڕاسە، ئانە کە من واست
ئەر ئانەن سەواب، خوڎای واستەبێ
پەس ناسەوابەن ، ئانە کە من واست

(٧٠)

من جە مەیخانە، چەنیت کەروو ڕاز
خاستەرەن چانەی ، بێ تۆ پەی نماز
ئەی ئەوەل، ئاخر، غەیر تۆ گرد هیچەن
گەرەکتەن سۆچنەم ،یا کە کێشەم ناز

(٧١)

تـــا لەشـــتەنە هـــەن ، ڕەنگ و پـــی و پێـــشە
جـــە یانـــەی تەقـــدیر ، پـــات بـــەر مەکێـــشە
تـــۆ مـــل مەنامنـــە ، پـــەی ڕۆســـەمی زاڵ
جـــە حاتـــەمی تـــەیش ، منـــەت مەکێـــشە

(٧٢)

مـــن کـــاروو دۆنیـــای ، ئەچـــێمنە وینـــوو
عالـــەمی گـــرد مفـــت ، پاســـەمە وینـــوو
ســـبحان اڵلـــە مـــن ، هەرچـــی کـــە وینـــوو
جوانەمـــەرگی وێـــم ، چـــەنەش مـــەوینوو

ت ـ بەشوو چواری ـ گەردشی دەوران ـ سادق هەدایەت

(٧٣)

داخەکـــەم نامـــەو ، جـــەوانیم تـــەی بی
تـــازە وەهـــارم ، بـــە زمـــسان ســـەر شـــی
حالـــەی کـــە پـــادی ، جەوانیـــشان وات
لـیم مـەعلووم نـەوی ، کـەی ئامـەو بـەر شـی

(٧٤)

داخـــەم ســـەرمایە، جـــە دەسمـــان بەرشـــی
نـــە پـــای ئەجەلـــدا، هـــوون نەجگـــەر شـــی
چـەو دۆنیـا کـە سـەی، نـامۆ مـن پەرسـوو
حـالی ریبـواران ، دۆنیـا چـۆن سـەر شـی

(٧٥)

چـــن بـــە زارویـــی ، لاو ئۆســـای لـــوایمێ
جـــە ئۆســـایی وێ ، شـــاد هـــۆر پڕایمـــێ
دمـــا قـــسێ ژنـــەوە ، چێـــشمان پـــەی یـــاوا
جـــە خـــاک ئـــامێمێ و بـــە وای لـــوایمێ

(٧٦)

یـــارانی هاوفـــەرد ، گردشـــان شـــین وە دەس
یـەک یـەک پای ئەجـەڵ ، پاسـە بـین وە پـەس
مەجلێـسوو عـۆمری ، بێمـێ و یـەک شـەراو
یـەک دەور فرەتـەر ، چێمە بـین وە مـەس

بخش چهارم ـ گردشِ دوران

(۳۵)

افسوس که نامه ی جوانی طی شد
وآن تازه بهارِ زندگانی دی شد
حالی که وِرا نام جوانی گفتند
معلوم نشد که او کی آمد کی شد

(۳۶)

افسوسِ که سرمایه ز کف بیرون شد
در پایِ اجل بسی جگرها خون شد
کس نامد از آن جهان که پرسم از وی
کاحوالِ مسافرانِ دنیا چون شد

(۳۷)

یکچند به کودکی به استاد شدیم
یکچند ز استادی خود شاد شدیم
پایانِ سخن شنو که ما را چه رسید
از خاک برآمدیم و بر باد شدیم

(۳۸)

یارانِ موافق همه از دست شدند
در پایِ اجل یکان یکان پست شدند
بودیم به یک شراب در مجلسِ عمر
یک دور ز ما پیشترک مست شدند

(٧٧)

گەردوون خراوی ، جە قینەو تۆنە
زوڵم وو زۆر ، ڕەویە و قەدێم وو تۆنە
ئەی خاک ئەر دڵت ، بە خاسی بدڕان
چن زیڕ وو گەوهەر ، ناسینە و تۆنە

(٧٨)

ئەر نەگێڵا چەرخ ، بە ئارەزووی ژیر
فەڵەک حەفت یا هەشت ، باوەری وە بیر
چوون مەوو بمری و ئارەزووت بنیەی
مرۆچەی گۆڕ وەرۆت ، یا وەرگێ وە پیر
(یا)
چەرخ بە کامی ژیر ، کەی مەکەرۆ گەشت
بە تۆ چێش فەڵەک ، حەفت بانێ یا هەشت
پاریس یا پاوە، بمرینە یا ڕەشت
مرۆچەی گۆڕ وەرۆت، یا وەرگی لێ دەشت

(٧٩)

قانێع بە پێشەی، بینە چوون کەرکەس
خاستەرەن وەری، ڕانی دەس ناکەس
نانەی یەوینەو، سفرە و وێت خاستەر
جە سفرەی ڕەنگین، هەر کەس و ناکەس

(۳۹)

ای چـــرخِ فلـــک خرابـــی از کینـــه ی توســـت
بیـــدادگری پیـــشه ی دیرینـــه ی توســـت
وی خـــاک اگـــر ســـینه ی تـــو بـــشکافند
بـــس گـــوهرِ قیمتـــی کـــه در ســـینه ی توســـت

(۴۰)

چـــون چـــرخ بـــه کـــامِ یـــک خردمنـــد نگـــشت
خـــواهی تـــو فلـــک هفـــت شـــمر خـــواهی هـــشت
چـــون بایـــد مـــرد و آرزوهـــا همـــه هـــشت
چه مور خـــورد بـــه گـــور و چـــه گـــرگ بـــه دشـــت

(٨٠)

قەترەی واران بێ، یاوا بە دەریا
زەڕێوە خاک بێ، لێ زەمین نریا
ئی ئامە و لوایتە، پەی دۆنیای چێشەر
مەشی بێ ئامە و بە یەک فوو بریا

(٨١)

ئەر پەرسی چێشەن، ئی نەقشەی مەجاز
ڕاسەش واچوونە،درێژەن پێسە ڕاز
نەقشێوەن ئامان، جە لێ دەریای وە
کەوتەنۆ بنەو ، ئا دەریایە باز

(٨٢)

جامێ وەن کە عەقڵ، ئافەرین ماچۆش
بە دڵ سەد ماچێش، کەرد ئەو بناگۆش
کووزەگەر زەمان، ئی جامی زەریف
وەش کەرۆو دیسان، پاسێنە ماڕۆش

(٨٣)

زەڕە و پیاڵێوە، کە خاس تیکەڵ بۆ
مەسەی نمەماڕۆش، عەقڵش جە سەر شۆ
چن دەس و چن پاو، دیدەی نازەنین
ڕەحموو کێ وەش کەرد، قینەوکێ ئەسشۆ

(۴۱)

یـــک قطـــره ی آب بـــود و بـــا دریـــا شـــد
یـــک ذرّه ی خـــاک و بـــا زمـــین یکتـــا شـــد
آمـــد شـــدنِ تـــو انـــدرین عـــالم چیـــست؟
آمـــد مگـــسی پدیـــد و ناپیـــدا شـــد

(۴۲)

مـــی پرسـیدی کـــه چیـست ایـــن نقـشِ مَجـاز
گـــر برگـــویم حقیقـــتش هـــست دراز
نقـــشی ســـت پدیدآمـــده از دریـــایی
وآنگـــاه شـــده بـــه قعـــرِ آن دریـــا بـــاز

(۴۳)

جـامی ســت کـــه عقـل آفـرین مـــی زنـدش
صـــد بوســـه ز مِهـــر بـــر جبـین مـــی زنـدش
ایـــن کـــوزه گـــرِ دهـــر چنـــین جـــامِ لطیـــف
مـــی ســازد و بـــاز بـــر زمـــین مـــی زنـدش

(۴۴)

اجـــزایِ پیالـــه ای کـــه در هـــم پیوســـت
بشکـــستنِ آن روا نمـــی دارد مـــست
چنـــدین ســـر و ســـاقِ نـــازنین و کـــفِ دســـت
از مهـــرِ کـــه پیوســـت و بـــه کـــینِ کـــه شکـــست

(٨٤)

دۆنیا چوون وەیوە ، پەیت بڕازنانێ
مەیل مەدە پەنەش ، ژیرێ دوور گنانێ
چوون تۆ فرێ ملانی و فرەتەریش میانێ
بەشت مەڕفانان ، ئەر وێت نەڕفانی

(٨٥)

ئانێ کۆچشا کەرد ، بە دڵێوە ناساز
کۆن یۆشا بەیوە، پەیمان واچۆ ڕاز
سەروو ئێ دوە ڕای ، جەڕووی یەک نیاز
چێوەی جیا نازی ، نمەگێڵیوە باز

(٨٦)

مەی وەر جە چێر گڵ ، فرە مەوسینە
بێ یار وو هاو دەم ، جە بێ دۆسینە
هۆشیار بە لای کەس ، نەواچی ئێ ڕاز
هەر گۆڵەی سیسیا ، نمەزیۆ زیننە

(٨٧)

هێزی پیرەیم دی ، گۆشەو مەیخانەی
واتم: نمەتەرسی ، جە تیروو تانەی؟
واتش: مەی وەرە ، چوون ئێمە فرێ
کۆچشا کەرد هیچکام ، نامەی پەی یانەی

(۴۵)

عالم اگر از بهرِ تو می آرایند
مگرای بِدان که عاقلان نگرایند
بسیار چو تو روند و بسیار آیند
بر بای نصیبِ خویش کَت بربایند

(۴۶)

از جمله ی رفتگانِ این راهِ دراز
بازآمده ای کو که به ما گوید راز؟
هان بر سرِ این دوراهه از رویِ نیاز
چیزی نگذاری که نمی آیی باز

(۴۷)

مِی خور که به زیر گِل بسی خواهی خفت
بی مونس و بی رفیق و بی همدم و جفت
زنهار به کس مگو تو این رازِ نهفت
هر لاله که پژمرد نخواهد بشکفت

(۴۸)

پیری دیدم به خانه ی خمّاری
گفتم: نکنی ز رفتگانِ اخباری؟
گفتا: مِی خور که همچو ما بسیاری
رفتند و کسی باز نیامد باری

(٨٨)

فــــرە گێڵـــایمێ ، دەور وو بـــەر وو دەشـــت
دۆنیامـــان دیـــە ، بـــە ســـەیران وو گەشـــت
نـــەژنیمان کەســـەی ، بـــەیوە پـــێ ڕایـــرە
ڕایـــوە کـــەلوا ، ڕێبـــوار نـــامۆ گەشـــت

(یا)

فرەگێڵـــــایمی ، ســـــاراو دەروو دەشـــــت
جیهانمـــــان وینـــا ، بەســـــەیران وگەشـــــت
نـــەژنیمان کەســـەی ، بـــەیوە پـــێ ڕایـــرە
ڕایـــوەرە لـــوا ، ڕێبـــوار نـــامۆ گەشـــت

(٨٩)

ئێمـــە وەش کـــەیفێ و فەڵـــەک وەش ئـــاواز
جـە رووی حەقێقـەت ، نـە جـە رووی مـەجاز
چـــن وەختـــەی چـــێگە ، گـــەمێمان کـــەردێ
یـــۆ یـــۆ کـــەوتێمێ ، لێ ســـەندووقی واز

(٩٠)

فـــرە وەخـــت نیـــەنمێ و دۆنیـــا مـــەمانۆ
بێ نـــام نیـــشانمێ و دۆنیـــا هـــەر مـــانۆ
وەڵتـــەر نـــەوێمێ و هیـــچەی پـــێش نامـــە
دماتـــەریش نـــەومێ ، پاســـە مـــەمانۆ

(۴۹)

بسیار بگشتم به گِردِ در و دشت
اندر همه آفاق بگشتیم به گشت
کس را نشنیدیم که آمد زین راه
راهی که برفت راهرو باز نگشت

(۵۰)

ما لعبتکانیم و فلک لعبت باز
از رویِ حقیقتی نه از رویِ مَجاز
یکچند در این بساط بازی کردیم
رفتیم به صندوقِ عدم یک یک باز

(۵۱)

ای بس که نباشیم و جهان خواهد بود
نی نام ز ما و نه نشان خواهد بود
زین پیش نبودیم و نبُد هیچ خلل
زین پس چو نباشیم همان خواهد بود

(٩١)

سەر فەرشوو خاکی ، وتان مەوینوو
چێر زەمینەنە ، شارياوان وينوو
من تەماشای دەشت ، نەويەی مەکەروو
چا ناماياں وو لوايان وينوو

(٩٢)

کاروانسەرای کۆن ، دۆنياش نامێنە
قەورە قوولێوە ، شەوو ڕۆی بيەنە
بەزمی وامەنەدەی، سەد جەمشيدێنە
قەورەی ياگە وەرم ، سەد بارامينە

(يا)

باپيرێما واتەنشا:

دۆنيای بێ وەفا ، کاروانسەرای کۆن
نيمێ بە دڵشاد ، نيمێ ڕەنجەڕۆن
دۆنيای بێ وەفا ، کاروانسەرا ڕەنگ
نيمێ وە دڵشاد ، نيمێ وە دڵتەنگ

(٩٣)

ئا قەسرێ بارام ، کە چا جامش گێرت
کەڵەی زاو ڕواسەی ، خاس ئارامش گێرت
بارام کە گۆڕی ، گێرێ گرد وە ختەی
وينات چ جۆرێ ، گۆڕ بارامش گێرت؟

(۵۲)

بـــر مفـــرشِ خـــاک، خفتگـــان مـــی بیـــنم
در زیـــرِ زمـــین، نهفتگـــان مـــی بیـــنم
چندانکـــه بـــه صـــحرایِ عـــدم مـــی نگـــرم
ناآمـــدگان و رفتگـــان مـــی بیـــنم

(۵۳)

ایـــن کهنـــه ربـــاط را کـــه عـــالم نـــام اســـت
آرامگـــهِ ابلـــقِ صـــبح و شـــام اســـت
بزمـــی ســـت کـــه وامانـــده ی صـــد جمـــشید اســـت
گـــوری ســـت کـــه خوابگـــاهِ صـــد بهـــرام اســـت

(۵۴)

آن قـــصر کـــه بهـــرام درو جـــام گرفـــت
آهـــو بچـــه کـــرد و روبـــه آرام گرفـــت
بهـــرام کـــه گـــور مـــی گرفتـــی همـــه عمـــر
دیـــدی کـــه چگونـــه گـــور بهـــرام گرفـــت؟

(٩٤)

پــەپوو ســڵێمانەیم ، دی بارەگــای تــووس
گێرتــەبێش نەچــنگ ، کەلــەی کــەیکاووس
پا کەلەی واچێ: ئەفسووس سەدْ ئەفسووس
کۆن قەقەبووی کەو ، ئەی کۆن ناڵەی تووس؟

(٩٥)

ئــا قەســری لاشــان ، چــەرخینە مــدرا
چــەن شــاهان رووشــان ، نیــا ئــەو ســەرا
ســـەر پاسارشـــەنە ، شـــا بوەکۆریـــوە
وانێ :کــوو کــوو کــوو، شــاهان وهــەرا؟
(یا)
قەســـریوە پـــاڵوو ، چـــەرخینە مـــدرا
چـــن رۆ چـــن شــاهان ، کــۆبین چــا ســەرا
پـــەپووییوەم دی ، ســـەر پاســـار شـــەنە
وانێ: کــوو کــوو کــوو ، شــاهان چــا ســەرا؟

(پاســـە مەزانـــان، دوْنیـــا نەویـــەردەن
هیــچ کــەس جــە هــەوڵی، گوْزەر نەکــەردەن)

(۵۵)

مرغـــی دیـــدم نشـــسته بـــر بـــاره ی تـــوس
در چنـــگ گرفتـــه کلّـــه ی کیکـــاووس
بـــا کلّـــه همـــی گفـــت کـــه: افـــسوس افـــسوس
کـــو بانـــگِ جرســـها و کجـــا نالـــه ی طـــوس؟

(۵۶)

آن قـــصر کـــه بـــر چـــرخ همـــی زد پهـــو
بـــر درگـــهِ او شـــهان نهادنـــدی رو
دیـــدم کـــه بـــر کنگـــره اش فاختـــه ای
بنشـــسته همـــی گفـــت کـــه: کوکـــو کوکـــو؟

خەییامی یۆگنی برتلس

(٩٦)

ماچان چە شەعبان ، مەوەر مەی خراوەن
ڕەجەبنە نوەری ، مانگەو خودایەن
ڕەجەب وشەعبان ، مانگ خۆداو ڕەسووڵ (ص)
با چە رەمەزان ، وەرمێش سواوەن

(٩٧)

زەمان شۆفیرەن، چەنەش مەتەرسە
هەرچیت لا یاوو، مەدۆش مەتەرسە
ئێ ساتەی نەقدت، بە وەش بوویارە
ویرمەکە ویەردەی و جنامەی مەتەرسە
(یا)
زەمان چوون شۆفیر ، مەتەرسە چەنەش
هەر چیت لایاوو ، وینی نا پەنەش
ئێ ساتەی نەقدت، بە وەش بوویارە
ویەردەی ویر مەکە وکۆن دماڕۆت سەرەش؟

(٩٨)

عۆمرەی بەوازی، فرەتەر جە شەس ساڵ
هەر یاگەی مەلی،مەس پا بنیە ماڵ
تا کاسە و سەرەیت، نەکریان گۆزێ
کاسەی گێرە دەس، گۆزێوەیچ بن باڵ

(٩٩)

وەڵتـــەر چـــانەیە ، ســـات بۆقـــەیمان دۆ
ئـــارۆ شـــەراوەی ، وەرم مـــن و تـــۆ
چوون چەرخ وفەڵـەک ، سبـەر وەختـوو لـوای
مووڵـــەتمان نمـــەدۆ ، ئـــاو وەرم یـــۆ یـــۆ

(١٠٠)

فـــرە گێڵـــانێ ، بـــاخ و کـــەش و دەشـــت
بـــە گێڵـــایم جیهـــان ، نـــەکریا بەهەشـــت
وەش حاڵنـا پانـەی ، عـۆمرم پـێ گـرد ڕەنـج
ئـەر وەش نـەویارام ، بـەڵام وەش بێ گەشـت

(١٠١)

رۆجیـــار نیـــشانێ ، نـــە فۆتیـــای عەشـــقین
کەرگـــەو چـــیمەنیش، وەش فـــاڵێ عەشـــقین
عەشـــق ئانـــە نیـــا، چـــوون بۆڵبـــوڵ نـــاڵێ
بمـــری و نـــەناڵی ، عاشـــقی عەشـــقین

(١٠٢)

یـــاران چـــوون پێـــوە ، دیـــدارەی کـــەردێ
جۆمڵـــەتان جـــەم بـــۆ و شـــائیەی کـــەردێ
چـــوون ســـاقی جـــامی، مـــەی گێـــرۆ نـــە دەس
مـــن بـــە دوعـــایوە، چـــا یـــادەی کـــەردێ

(١٠٣)

ئیسە هۆشیار بە، ئەر تاوی جارەی
جە کۆڵ عەزیزەی، لابەرە بارەی
ملّک و لەشی ساق، نمەمانۆ باقی
دەسنە بەرمەشان، چوون گەڵاو دارەی

(١٠٤)

سۆحی زوون هۆرزە، ئەی کوڕی سادە
جامی بلووریت، پەڕ کەر جە بادە
ئی ساتەی قەرزت، جە کۆنجی فەنا
فرە گێڵی پەیش، نیەن چا جادە

(١٠٥)

ئەی چەرخ بە زوڵماو، ویت خاس مەزانی
خانەقانە دەرس، ستەم مەوانی
ڕەحمەت پەی ناکەس، زەحمەت پەی کەسان
دوور نیەن چێ دوەی، هەر یا خەرفیانی

(١٠٦)

وەشت بۆ مانگە، نۆ بۆ وە دیسان
کەل و پەل سازیت، ساز بۆ وە دیسان
مانگ لەرە و زەردە و کۆمەو لاوازە
ناچار چێ ڕەنجەی، نامیۆوە دیسان

(١٠٧)

چەنەم بژنەودێ ، ژیر یارانی کۆن
ویر مەکەردێ چەرخ ، بێ سەر وو بێ شۆن
نیشەرە جە سووچ ، سۆفرەی قەناعەت
ئێ چەرخ و فەڵەک ، پەی تەماشاو تۆن

(١٠٨)

جە چەرخی گەردوون، یەک بەهرەی گێرە
نیشە سەر تەختوو، وەشی و مەی گێرە
جە تاعەت، گۆناح، خوڎان دەوڵەمەنڎ
جە عالەمنە تۆش، بەشەکەی گێرە

(١٠٩)

هەر یاگەی ولەی ، یا گوڵزارێ وەن
بۆیاخش جە هوون ، شاریارێ وەن
یاگەی وەنەوشە ، سەوز بۆ جە زەمین
خاڵی لاملوو ، یەک نیگارێ وەن

(١١٠)

لاو گۆزەکەرێ، گۆزێوەم سانا
ئا گۆزێ ڕازەیش، گۆشمەنە وانا:
من شایوە بینێ، جەمین جامم بێ
مەسێ و خۆمارێ، ئیسە من سانا

ز - بەشوو پەنجی - زەڕیٚ ویٚلیٚ - سادیٚق هەدایەت

(١١١)

جە لەشمان بەر شۆ، گیانوو من و تۆ
مەنیان کیلوو بەرد، سەر وو من و تۆ
دیسان پەی خشتەو سەرگۆڕە و یاران
مەمجان لیٚ قالب، خاکوو من و تۆ

(١١٢)

زەڕیٚوە وینی ، نا جە سەر زەمین
زەڕەی مانگلەدیم ، یا هی ماجەمین
تەپوو تۆز قۆلیت ، بە خاسی تەکنە
زەڕەی چەم و دەم، گۆنای نازەنین

(١١٣)

پیری فەرزانە ، سۆحی زوو هۆرزە
وەردەم وو زاڕوٚی، ڕیٚزیٚ وە بووزە
واچە ئا ڕیٚزەی، یەواش هۆر بووزۆ
مەغزی کەیقۆ باد، دیدەی پەرویٚزە

(١١٤)

دامنەو گولیم دی، شنەی واز کەردەن
بۆلبۆلیش پەی گوڵ، دننوک واز کەردەن
سەیەو گۆلینە ، نیشدیٚرە چن گوڵ
جە خاک بەرئامان، سەر نە خاک کەردەن

بخش پنجم ـ ذرّاتِ گردنده

(۵۷)

از تن چو برفت جانِ پاکِ من و تو
خشتی دو نهند بر مغاکِ من و تو
وآنگه ز برایِ خشتِ گورِ دگران
در کالبدی کشند خاکِ من و تو

(۵۸)

هر ذرّه که بر رویِ زمینی بودَه ست
خورشید رخی زهره جبینی بودَه ست
گَرد از رخِ آستین به آزرم فشان
کآن هم رخِ خوبِ نازنینی بودَه ست

(۵۹)

ای پیرِ خردمند پگه تر برخیز
وآن کودکِ خاک بیز را بنگر تیز
پندش ده و گو که نرم نرمک می بیز
مغزِ سرِ کیقباد و چشمِ پرویز

(۶۰)

بنگر ز صبا دامنِ گُل چاک شده
بلبل ز جمالِ گُل طربناک شده
در سایه ی گُل نشین که بسیار این گُل
از خاک برآمدَه ست و در خاک شد

(١١٥)

هەور ئامەو سەر وو، سەوزەی وە گرەوا
بێ شەراوی سوور، ژیوای کەی ڕەوا
ئێ سەوزە ئارۆ، سەیرانگاو ئێمەن
سەیرانگاو کێ بۆ ، سەوزمان سەوا؟
(یا)
هەور ئامەو سەروو، سەوزەیوە گرەوان
بێ شەراوی سوور، ژیوای کەی رەوان
ئارۆ ئێ سەوزە، سەیرانگاو ئێمەن
سەوزەڵانیمان ، کێ کەرۆ سەیران؟

(١١٦)

هەور وو نەورۆزی ، پەڕەو گوڵیش شت
هۆرزە جامی مەی، گێرە نە ئەو مشت
سەوزی وە ئارۆ، جێ سەیرانگاو تۆن
سەوای سەر خاکیت، بەر مەیۆ پشت پشت

(١١٧)

گیواوەی قەراخ، یەک جۆی وە سەوز بۆ
ماچی لالچوو، فریشتێ وە سەوز بۆ
سەروو هیچ سەوزەی، پا مەنیە سووکی
ئا سەوزە جە خاک، پەرییوە سەوز بۆ

(٦١)

ابـــر آمـــد و زار بـــر ســـرِ ســـبزه گریـــست
بـــی بـــاده ی گلرنـــگ نمـــی شـــاید زیـــست
ایـــن ســـبزه کـــه امـــروز تماشـــاگهِ ماســـت
تـــا ســـبزه ی خـــاکِ مـــا تماشـــاگهِ کیـــست؟

(٦٢)

چـــون ابـــر بـــه نـــوروز رخِ لالـــه بشـــست
برخیـــز و بـــه جـــامِ بـــاده کُـــن عـــزمِ درســـت
کـــاین ســـبزه کـــه امـــروز تماشـــاگهِ توســـت
فـــردا همـــه از خـــاکِ تـــو بـــر خواهـــد رُســـت

(٦٣)

هـــر ســـبزه کـــه بـــر کنـــارِ خـــویی رُســـتَه ســـت
گـــویی زلـــبِ فرشـــته خـــویی رُســـتَه ســـت
پـــا بـــر ســـرِ هـــر ســـبزه بـــه خـــواری ننهـــی
کـــآن ســـبزه ز خـــاکِ لالـــه روی رُســـتَه ســـت

(١١٨)

مـــەی وەرە فەڵـــەک، پـــەری هێلاکمـــان
قەسـتێوەش کـەردەن، پـەی گیـانی پاکمـان
سـەر سـەوزەی نیـشەو مـەی ڕۆشـن وەرە
ئـا سـەوزە چـن زوو، مزیـۆ سـەر خاکمـان

(١١٩)

پیـــایوە تـــەنیام دی، عمـــارەتوو ســـانی
جــە هـــەرِ شـــێلاینە، شـــەکەت بیٚ و مـــانی
بـــە زمـــانوو حـــاڵی، ئـــا هـــەڕیٚ واچـــێش:
هیـــواش پێـــسە مـــن، شـــێلات پـــەی بـــانی

(١٢٠)

کرتەڵـــەی پیـــاڵیٚ ، هـــۆر گێـــرە دڵ گێـــڵ
دەوری مێرغـــۆزا ، یـــا جـــۆی بـــە دڵ گێـــڵ
ئـیٚ چـــەرخە چـننە، باڵـــاو مـــانگ روویـــاش
کـــەردەبۆ پیاڵـــەو، کرتـــەڵ پـــەی دەرگێـــڵ

(یا)

کرتەڵـــەی پیـــاڵیٚ ، گێـــرە ودڵـــان گێـــڵ
نـــە دەور مێرغۆزار،جـــۆیٚ وەرواوان گێـــڵ
ئـیٚ چـــەرخە فـــرە ، باڵـــاو مـــانگ روویـــان
کرتـــەڵ و پیاڵـــە ، کـــەرد پـــەی دەران گێـــڵ

(۶۴)

مِی خور که فلک بهرِ هلاکِ من و تو
قصدی دارد به جانِ پاکِ من و تو
در سبزه نشین و مِیِ روشن می خور
کاین سبزه بسی دمد ز خاکِ من و تو

(۶۵)

دیدم به سرِ عمارتی مردی فرد
کو گِل به لگد می زد و خوارش می کرد
وآن گِل به زبان حال با او می گفت
ساکن! که چو من بسی لگد خواهی خورد

(۶۶)

بردار پیاله و سبو ای دلجو
برگَرد به گِردِ سبزه زار و لبِ جو
کاین چرخ بسی قدِّ بتانِ مَهرو
صد بار پیاله کردِ و صد بار سبو

(١٢١)

مـــن هێـــزی شـــەوێ ، پیاڵـــەیم دا تـوەنـــەی
مــن سـەر مـەس بـێنێ و بـە قاقـا خوێنـەی
بـــە زمـــانوو حـــاڵی ، ئـــا پیاڵـــە واتـــش:
مـن یـەک ڕۆ چـوون تـۆ، پیاڵـەیم دا تـوەنـەی

(١٢٢)

چـا گـۆزێ پـڕ مـەی ، نیـەنش زەرەرەی
جامـەی پـەڕ وەرەو ، بـە منـیش دە پـەڕەی
تـا وەڵتـەر چـانە ی، چـا سـەروو ڕاینـە
خاکمـان بـۆ گـۆزی، لاو گـۆزە کـەرەی

(١٢٣)

یـەک شـەو دام تـەوەن، کرتەڵـەی کاشـی
مـن سـەرمەس بـێنێ و پاسـەبیم ناشـی
بـە زمـانوو حـاڵی ، پێـسەش وات پەنـەم:
مـن چـوون تـۆ بـێنێ و تـۆش مـەوی کاشـی

(٦٧)

بـــــر ســـــنگ زدم دوش ســـــبوی کاشـــــی
سرمـــست بُـــدم چـــو کـــردم ایـــن اوباشـــی
بـــا مـــن بـــه زبـــانِ حـــال مـــی گفـــت ســـبو
مـــن چـــون تـــو بُـــدم تـــو نیـــز چـــون مـــن بـــاش

(٦٨)

زان کـــوزه ی مِـــی کـــه نیـــست در وی ضـــرری
پُـــر کُـــن قـــدحی بخـــور، بـــه مـــن دِه دگـــری
زان پیـــــشتر ای پـــــسر کـــــه در رهگـــــذری
خـــاکِ مـــن و تـــو کـــوزه کنـــد کـــوزه گـــری

(١٢٤)

پەرێ چا ڕاینە، من کەردم گۆزەر
گۆزەکەر جە خاک، بەر ئارێ هۆنەر
من پێ چەما دیم، ئەر نەدێش کۆرێ
خاکوو بابەیم بێ، گۆزی ڕا گۆزەر
(یا)
پەرێ گۆزەرم، کەوت لای گۆزەکەر
هەر سات جە خاکی، بەر ئارێ هۆنەر
من بە چەما دیم، ئەر نەدێش کۆڕی
خاکوو تاتەیم لێ، مشتی گۆزەکەر

(١٢٥)

هانا گۆزەکەر ، ئەگەر هۆشیاری
تاکەی بە هەرەو، خەڵکی مەویاری
ئەنگووس فەرەیدوون، دەسێ کەیخەسرەو
نیانت لێ چەرخیو، چێش ویرت ماری؟

(١٢٦)

من لای گۆزەکەر، مدرانێ پاوە
دیم چەرخ بە ئۆسای، واچێ: خاس ساوە
وەش مەکەرد سەرەو، دوو دەس پەی گۆزە
جە کەلەی پاشاو ، گەدای ئەو ناوە

(۶۹)

بــر کــوزه گــری پریــر کــردم گــذری
از خــاک همــی نمــود هــر دم هنــری
مــن دیــدم اگــر ندیــد هــر بــی بــصری
خــاکِ پــدرم در کــف هــر کــوزه گــری

(۷۰)

هــان کــوزه گــر! بپــای اگــر هــشیاری
تــا چنــد کنــی بــر گِــلِ مــردم خــواری؟
انگــشتِ فریــدون و کــفِ کیخــسرو
بــر چــرخ نهــاده ای، چــه مــی پنــداری؟

(۷۱)

در کارگــهِ کــوزه گــری کــردم رای
بــر پلّــه ی چــرخ دیــدم اســتاد بپــای
مــی کــرد دلیــر کــوزه را دســته و ســر
از کلّــه ی پادشــاه و از دســتِ گــدای

(١٢٧)

ئـێ گـۆزێچ چـوون مـن، عاشـقەی بێ، زار
گـیروودەی بەنـدی، سـەر زۆڵفـی نێگـار
ئـا دەسـەی ویـنی، ئینـا ملـشەنە
دەسـەین کەوتـە بێ، لاملـی یـەک یـار

(١٢٨)

هێـزی شـەو مـدران، لاو گۆزەکـەرێ
دوێ هـەزار گـۆزی، بێـدەنگ، قـسەکەرێ
گـرد بـە زوانی حـاڵ، واچـێنێ پەنـەم
کۆن گۆزەکـەرێ و ورەشـێ و هـەم بـەرێ؟

(۷۲)

این کوزه چو من عاشقِ زاری بودَه ست
در بند سر و زلفِ نگاری بودَه ست
این دسته که بر گردنِ او می بینی
دستی ست که بر گردنِ یاری بودَه ست

(۷۳)

در کارگهِ کوزه گری بودم دوش
دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش
هر یک به زبانِ حال با من گفتند:
کو کوزه گر و کوزه خر و کوزه فروش؟

خەیامی یۆگنی برتلس

(١٢٩)

ساقی ئەر ئێ دڵ، جە دەسم بەرشۆ
دەریان کەی تاڤو، جە وێشۆ سەرشۆ
سۆفی گۆزێوەن ، پەڕ جە نەزانی
قۆمەی مەی وەرۆ، جە سەرنە سەرشۆ

(١٣٠)

بە مەی چن قۆزی، سەرتە نەبۆ کەم
مشتەو خەسیسیچ، وازەبۆ کەم کەم
ئیبلیس جە شەراو، واردیاش یەک نەم
دوێ هەزار سۆجدێ، بەرێ پەی ئادەم

(١٣١)

ساقی رۆخسارت، خاستەر جە جام جەم
نە ڕای تۆ بمروو، عۆمرم کەی بۆ کەم
خاکوو چێر پاو تۆن، دیدەم رووناک کەرد
زەڕێوەش وەسێن، هەزار رۆجیار کەم

(١٣٢)

خشتەو سەر گۆزی، خاستەر جە مۆڵک جەم
قۆمەی مەی وەشتەر، جە چاشتی مەریەم
ناڵەی سەحەری، جە سینەی یەک مەس
وەشتەر جە ناڵەی، بووسەعید ، ئەدهەم

(١٣٣)

جە دەفتەری عۆمر، گێرتم یەک فاڵەی
جە سۆزی سینەی، یەک ساحێب حاڵەی
وات: وەشڵەی کەسەی، وەرانوەر شەنە
یارەیٚ بۆ چوون مانگ، یەک شەو جە ساڵەی

(١٣٤)

ئەگەر مەی وەری، لاو ژێران وەرە
لاو کورەی گوڵ رووی، فرە خەندان وەرە
ئیٚ قسیٚ مەگێڵنۆ و فرەیچ مەوەرە
کەم کەم و جارجار، جە پەنان وەرە
(یا)
ئەگەر مەی وەری، چەنی ژیران وەر
یا چەنی کورەی، شادی خەندان وەر
ئیٚ راز مەگێڵنۆ و فرەیچ مەوەرە
کەم کەم وجار جار، دوور جە نەزان وەر

(١٣٥)

چەنی یاریٚ وە، تازەتەر چا گوڵ
جە دەس نەدەی مەی، قەراخی ئا گوڵ
وەڵتەر چانەی کە، بای ئەجەڵ ریزنۆ
گجی عۆمریمان، چوون گجی ئا گوڵ

(١٣٦)

رۆجیار کەمەنۆو، سۆحیش وست سەربان
کەی خەسرە و مۆرەی، ڕۆش وست رووی جیهان
مەی وەر مەی دەنگوو، عەشقی سۆب سەحەر
شۆرەت(ئەشرە بووش) ، وست دەوری زەمان

(١٣٧)

هەر کەس خەتێوە ، عەقڵش بۆ نە دڵ
ساتەی عەمروو، وێش ، نەویارد بێ حاسڵ
یا پەی ڕەزای حەق، شەوو ڕۆ کۆشاش
یا پەی ڕاحەتی، مەیش وارد جە وەردڵ

(١٣٨)

چێ دۆنیا کەسەی ، نیاوان گوڵ عۆزار
تا نەدۆ دڵیش، درێ مێرغۆزار
تۆ شانەی وینە، تا نەوی سەد تار
دەسش گیر نەوی، نە تۆی زۆڵفی یار

(١٣٩)

جاموو شەراویت ، مەردانێ ڕەبی
دەروازەی وەشیت، بەستانێ ڕەبی
لێژت کەرد سەر خاک، شەراوی گوڵ ڕەنگ
خاک بەرەو دەمیم، مەر مەسنی ڕەبی

(١٤٠)

شەراو تاویانۆ ، سۆراحیش کانگەن
لەش پیاڵەن و ، شەراوش گیانەن
ئا جامی وەش ڕەنگ، پڕ مەی و خەندان
هەڵسەین ون هەنگوور، جە لێش نێهانەن

(١٤١)

یانەو شای چەنی ، تاجەو کەی ورەشم
مێزەرە و مڵڵای، بە سۆز نەی ورەشم
تەسبێحێ دەسێ ، ئا فێڵ بازانە
ناوامە بە یەک ، پیاڵەی مەی ورەشم

(١٤٢)

ئاوەو دیم نۆ وەیو، هەنگووری مەمجە
غەیرجە هوون تائب، ناپاکی مەمجە
ونەو دوی هەزار، ریاکاری خراوی
مجە سەر خاکوو، قۆمەی مەی مەمجە

(١٤٣)

ڕازەت جە گردوو، خەڵکی شارەوە
جە ناکەسانیش ، ئەسرار شارەوە
بدیە چێش کەری، بە خەڵکوو خودای
جە خەڵکوو خودای، وێت مەشارەوە

(١٤٤)

پیالێوە شەراو ، دونیاو دین مێژۆ
قۆمەی مەی بەچین، هەم ماچین مێژۆ
غەیری مەی گۆلڕەنگ، چێش هەن رووی زەمین
تالەین کە هەزار، گیان شیرین مێژۆ

(١٤٥)

پیری گەڵاو سەر، نازەریفش هەن
ولە ناری رووی من، ڕەنگ زەردی بەردەن
یانە و بەرە و بان ، چوار دیواری لەش
پێسە ویرانوو ، مەیلی ڕژا شەن

(١٤٦)

مەی وەرە کەرۆت، بێ خەوەر جە وەی
مجۆ نە دڵ دژ، سام و هوونا وەی
هۆشیاری لەشی، چ قازانجەیش هەن
تیر مەدۆ نە دڵ، ویرکەردە و لوەی

(یا)

مەی وەر تۆ کەرۆ، بێ خەوەر جە وێت
مجۆ نە دڵ دژ، هوون و سامی ڕێت
چ قازانجەیش هەن، هۆشیاری لەشیت
ویرکەردە و فۆتیای ، تیرەی مەدۆ لێت

(١٤٧)

گجـی پاکیمـان ، کـەرد سـەروو هۆمـەی
خـاکی مەیخانـە، پـەی تەیەمۆمـەی
بەشـکەم جـە خـاکوو، مەیخانـەیش بیٚزمـەی
عـۆمرەیٚ گمـان کـەرد، ڕاو مەیخانـە و مـەی

(١٤٨)

دڵ جـە دڵ مـەردەی، سـاقی سـوویەتەر
ئـاد جـە چـیٚر زەمـین، دڵ ئاسـوودەتەر
هـەر چـی بـە هوونـاو، چەم دامنـەی شۆروو
دامنەی تەڕ بە هـەڵس، خـاس پیس بۆبـە تـەر

(١٤٩)

شـل و شـۆڵ مـەودیٚ، فـەرز یـاگیٚ بـاردیٚ
ئـا لۆقمـەی هـەنتان، جـە کـەس مەشـاردیٚ
مەگیٚڵـدی پـەی مـاڵ، یـا ونـەو کەسـی
چـاروو ئـەو دۆنیـای، کـەروو، مـەی بـاردیٚ

(١٥٠)

گـۆڵ وات: مـن یۆسـف، میٚـسری چـەمەنم
پـڕ دڕوو گەوهـەر، یـاقووت دەهـەنم
واتم: یۆسـفنی، نـام و نیـشانەی؟
وات: بدیـە دڕیـان، گجـی و دیمـەنم

(١٥١)

وەختەی کە ڕۆجیار، نە سوٚح پڕ شەوقەن
مەی دەستەنە بۆ، بریٚقەش وەش زەوقەن
پاسە مەشهوورەن، گوایا مەی تاڵەن
تاڵیش نیشانەی، یەک ڕەنگی و حەقەن

(١٥٢)

هانا ڕۆزگار، جارجار دڵ ڕۆبان
بیٚ خەم نەوی لیٚش، تیٚخ تیٚژ چوون زۆبان
ئەگەر زەمانە، گەز بنیۆ دەمت
تۆ قووتش مەدە، ژار مارش تلیان

هـ ـ بەشوو ششی ـ هەرچی پێش ئامە وەش ئاما
سادێق هەدایەت

(١٥٣)

ئەگەر من بە مەی، مەیخانە مەستم
ئەر کافر وو گەوەر، یا بۆت پەرەستم
هەر تایفێ بە من، زمنێوە بەرۆ
من پەی ویمەنا، مەستم یا پەستم

(١٥٤)

وەشی و مەی واردەی، ئائینوو منەن
دوور جە کۆفر وو دین، تاق دینوو منەن
بە وەیوە و دۆنیای، واتم : پێ تەکت
وات: دڵ وەشی تۆ، پێ تەکوو منەن

(١٥٥)

بێ شەراوی سوور، ژیوای نمەتاوو
هەرگێز باری لەش، بێ مەی نمە تاوو
بەنەدەو ساتەینا، کە ساقی واچۆ:
کاسەی تەر گێرە و، منیش نەتاوو

بخش ششم ـ هر چه باداباد

(۷۴)

گـــر مـــن زِ مِـــیِ مغانـــه مـــستم، هـــستم
گـــر کـــافر و گبـــر و بـــت پرســـتم، هـــستم
هـــر طایفـــه ای بـــه مـــن گمـــانی دارد
مـــن زانِ خـــودم، چنـــان کـــه هـــستم، هـــستم

(۷۵)

مِـــی خـــوردن و شـــاد بـــودن آئـــینِ مـــن اســـت
فـــارغ بـــودن زِ کفـــر و دیـــن مـــن اســـت
گفـــتم بـــه عـــروسِ دهـــر: کـــابینِ تـــو چیـــست؟
گفتـــا: دلِ خـــرّمِ تـــو کـــابینِ مـــن اســـت

(۷۶)

مـــن بـــی مِـــیِ نـــاب زیـــستن نتـــوانم
بـــی بـــاده کـــشید بـــارِ تـــن نتـــوانم
مـــن بنـــده ی آن دمـــم کـــه ســـاقی گویـــد
یـــک جـــامِ دگـــر بگیـــر و مـــن نتـــوانم

(١٥٦)

ئێشەو جامی مەی ، یەک مەنی وەروو
بە دوێ جامی مەی، وێم غەنی کەروو
یەرە تەڵاقەو ، عەقلوو دینی دەو
کناچڵێ هەنگووری، من مارەی کەروو

(یا)

ئێشەو کاسە من، شەراوەی وەروو
بە دوێ کاسێ مەی، وێم دارا کەروو
جا سێ تەڵاقەو، فاموو دینی دەو
کناچڵێ هەنگووری، بە وەیوی بەروو

(١٥٧)

وەختەی مەردانێ، خاکم گم کەردێ
حاڵم پەی عێبرەت، لای مەردم بەردێ
جا خاکم بە مەی، خاس تێکەڵ کەردێ
پەی سەروو هۆمەی، خشتێوەم بەردێ

(١٥٨)

مەردان بە شەراو، وسڵوو من دەیدی
بە شەراوەی خاس، تەڵقینەم وەندی
واستتان رۆ حەشری، ئەمن بێزدێ وە
خاکوو دلێبەرەو، مەیخانەی کەندی

(۷۷)

امشب مِی جامِ یک منی خواهم کرد
خود را به دو جامِ مِی غنی خواهم کرد
اول سه طلاقِ عقل و دین خواهم داد
دخترِ رز را به زنی خواهم کرد

(۷۸)

چون مرده شوم، خاکِ مرا گم سازید
احوالِ مرا عبرتِ مردم سازید
خاکِ تنِ من به باده ی آغشته کنید
وز کالبدم خشتِ سرِ خم سازید

(۷۹)

چون در گذرم به باده شویید مرا
تلقین ز شرابِ ناب گویید مرا
خواهید به روزِ حشر یابید مرا
از خاکِ درِ میکده جویید مرا

(١٥٩)

مــن ئانــدە شــەراو، وەروو بــۆی شــەراو
مەیتمەنــە هــۆرزۆ، جــە بــاتی گڵــاو
بیــاوو ســەر خــاکم ، یــەک ڕۆ خۆمــاری
مــەس جــە بــۆی شــەراو ، بگنــۆرە دەراو

(١٦٠)

ئــا ڕۆ نــەماموو ، عــۆمریم هــۆر کنیــۆ
زەرە زەرەی لــەش، چــوون شــەوەر شنیۆ
ئــەر جــە هــەرەو مــن، کاســەی وەش کــەران
پــەڕ جــە مــەی کریــۆ، دیــت ســەرەم زنیــۆ

(١٦١)

جــە پــای ئەجەڵدا، ســەر شــۆڕ بــوو کــەم کــەم
پــەی عەمەدرێــژیم، لــێم بریــۆ زەم زەم
دەخیــل جــە هــەرێم، پیاڵــەی وەش کــەردێ
جــە بــۆ مــەی زینــدە، بــوو واچــوو: دەم دەم

(١٦٢)

یــاران ئــەر پێــوە، دیــدارەی کــەردێ
جــە دۆســی خاســتان، فــرە یــادەی کــەردێ
پێــوە نۆشــاتان، شــەراوی وەش ڕەنــگ
نۆگــەمان یــاوا، ســەر لێــژەی کــەردێ

(۸۰)

چندان بخورم شراب کاین بویِ شراب
آید ز تراب، چون روم زیرِ تراب
گر بر سرِ خاکِ من رسد مخموری
از بویِ شرابِ من شود مست و خراب

(۸۱)

روزی که نهالِ عمرِ من کنده شود
و اجرام زِ یکدگر پراکنده شود
گر زآنکه صراحیی کنند از گلِ من
حالی که ز باده پُر کنی، زنده شود

(۸۲)

در پایِ اجل چو من سرافکنده شوم
وز بیخِ امیدِ عمر برکنده شوم
زنهار، گِلم بجز صراحی نکنید
باشد که زِ بویِ میِ دمی زنده شوم

(۸۳)

یاران به موافقت چو دیدار کنید
باید که زِ دوست یاد بسیار کنید
چون باده ی خوشگوار نوشید به هم
نوبت چو به ما رسد نگونسار کنید

(١٦٣)

ئـــانێ ئەســـــیروو ، فـــاموو تەقیـــــەیێنێ
پـــەی بیـــەی، نەویـــەی، شـــەلی و شـــەقیەیێنی
بـــا خـــەوەر لـــوە ، ئـــاو هـــەنگوور بێـــزۆ
بێ خـــەوەر گـرد لێ، قۆرەی(هـاڵێ)چـەقیەیێنێ

(١٦٤)

شـــێخ بـــە قـــاحبێوەش ، وات: ژەن مەســـەنی
هـــەر ســـات نـــە بـــاوەش، فـــرە کەســـەنی
وات : ئـــەی شـــێخ هەرچـــی، ماچـــی ئانێنـــان
پاســـــە منمـــــانی، ڕاســـــی چـــــەمنەنی؟

(١٦٥)

ســـــاحێبوو فتـــــوای ، پـــــڕ کـــــار تـــــەرێنم
پـــێ مەســـیە جـــە تـــۆ، هۆشـــیار تـــەرێنم
تـــۆ ونـــەو خـــەڵکی و ئێمـــە هـــوون هـــەنگوور
ئەنـــــسافت بـــــۆ کـــــام ، ون وەر تـــــەرێنم؟

(۸۴)

آنانکـــه اسـیرِ عقـــل و تمییـــز شـــدند
در حـسرتِ هــست و نیــست نــاچیز شــدند
رو بـــاخبرا تـــو آبِ انگـــور گـــزین
کـآن بـی خبـران بـه غــوره میــویز شــدند

(۸۵)

شــیخی بــه زنــی فاحــشه گفتــا: مــستی
هـــر لحظـــه بـــه دامِ دگـــری پابـــستی
گفتــا: شــیخا هــر آنچـــه گـــویی هـــستم
آیــا تــو چنــان کــه مــی نمــایی هــستی؟

(۸۶)

ای صـــاحبِ فتـــوی ز تـــو پُرکـــارتریم
بـــا ایـــن همـــه مـــستی از تـــو هـــشیارتریم
تـــو خـــونِ کـــسان خـــوری و مـــا خـــونِ رزان
انـــصاف بـــده کـــدام خونخـــوارتریم

(١٦٦)

واتشا دووزەخین، گرد عاشقوو مەس
قەوڵەی خەلافەن، با زاندیٚ دەر بەس
ئەر عاشقوو مەس، جەحەننەمی بان
سەوای بەهەشتەن ، پیٚسە لەپی دەس
(یا)
جەحەننەم پەڕا ، جە عاشقوو مەس
من خوانەی پیٚ قسا، ئەنگووسەو ویٚم گەس
یاگیٚ چن هەرە ، کۆڵکن بۆ بەهەشت
سارایوە چۆڵەن، پیٚسە لەپی دەس

(١٦٧)

ماچان بەهەشتەن، پەڕ جە پەری و مەی
شەراوەی پاک و هەنگوین و هەم بەی
ئیٚمە چیٚ مەی و یارەی بیٚزمیٚوە
چبا بان مەی و یار، دەس نەوەری پەی

(١٦٨)

ماچان جە بەهەشت، حۆری و کەوسەرەن
گەزۆ و شەراوو، هەنگوین تاوسەرەن
پیاڵەی پەڕ کەرە و بنیەش لیٚ دەسیم
ئیٚ نەقدە جە سەدٚ، قەرزی خاستەرەن

(٨٧)

گویند که دوزخی بود عاشق و مست
قولی ست خلاف، دل در آن نتوان بست
گر عاشق و مست دوزخی خواهد بود
فردا باشد بهشت همچون کفِ دست

(٨٨)

گویند: بهشت و حورعین خواهد بود
وآنجا مِی ناب و انگبین خواهد بود
گر ما مِی و معشوق گزیدیم چه باک؟
آخر نه به عاقبت همین خواهد بود؟

(٨٩)

گویند: بهشت و حور و کوثر باشد
جوی مِی و شیر و شهد و شکّر باشد
پُر کُن قدحِ باده و بر دستم نِه
نقدی زِ هزار نسیه بهتر باشد

(١٦٩)

ماچانیٚ بەهەشت، بە حوور وەشتەرەن
من ماچوو کە ئاو، هەنگوور وەشتەرەن
ئیٚ نەقدەی گیٚرە و ئا قەرزەی وەردە
دەنگوو دەهۆڵی، جە دوور وەشتەرەن

(١٧٠)

جەحەننەم، بەهەشت، کەس نەدیٚەن ئەی دڵ
ماچی ئامانۆ، چا جیٚهان ئەی دڵ
تەرسوو هیوامان، بە چیٚوەین چادٚی
ناموو نیشانەی، گم بیەن ئەی دڵ

(یا)

ساقی چوون جاران، جام گیٚرە وە دەس
خەمیٚم فرێنیٚ، لیٚم بە فریارەس
با چیٚ بەهەشتەی، پیٚوە وەش کەرم
بەهەشتوو خودٚای، بە چەم نەدیٚەن کەس

(١٧١)

من هیچ نمەزانوو، خودٚا هەرەش شیٚلان
بەهەشتیش کەردان، یا دۆزەخ گیٚڵان
جام و مەی و یار، پالٚوو بۆیسانەی
ئی یەرەم نەقد بان، بەهەشت پەی باوان

(۹۰)

گویند: بهشتِ عدن با حور خوش است
من می گویم که: آبِ انگور خوش است
این نقد بگیر و دست از آن نسیه بدار
کآوازِ دهل شنیدن از دور خوش است

(۹۱)

کس خلد و جحیم را ندیده ست ای دل
گویی که از آن جهان رسیده ست ای دل؟
امّید و هراسِ ما به چیزی ست کز آن
جز نام و نشانی نه پدید است ای دل

(۹۲)

من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت
از اهلِ بهشت کرد یا دوزخِ زشت
جامی و بتی و بربطی بر لبِ کشت
این هر سه مرا نقد و تو را نسیه بهشت

(١٧٢)

مـــەقاممان مەنـــەیش ، چـــیٚ دۆنیـــای نیـــەن
غـــەیر دڵـــدارو مـــەی، خاســـتەر کـــیٚ دیـــەن
تـــا کـــەی دڵنـــە بـــۆم، هیـــواو ورەو تـــەرس
مـــەردان کۆنـــەو نـــۆیِ، جیٚهـــان ســـەر شـــیەن

(١٧٣)

چـــوون ئامـــەیم بـــە مـــن، نـــەبیٚ ئـــاردانیٚش
مـــەردەنیش بـــە مـــن، نـــەبیٚ بـــەردانیٚش
ئـــەی ســـاقی هـــۆرزە، وەروانـــەیت بەســـە
شـــەراوو تـــۆ بیٚ، جـــە خـــەم شـــۆردانیٚش

(١٧٤)

عـــۆمر تـــەمامیۆ ، بـــەڵخ، بەغـــداٚ، یـــا مـــاڵ
پەیمانـــە پـــەڕ بـــۆ، چ شـــیرین، چ تـــاڵ
وەشـــت بـــۆ مانگـــە، دمـــا و مـــن و تـــۆ
لووتکەنـــە بەرمـــەی و مـــەگنۆ لیٚ ئـــا چـــاڵ

(١٧٥)

ڕایـــوە مەپیمـــە ، غـــەیری مەیخانـــە
هـــۆرپڕکیٚ و یـــار و مـــەی و ســـەیرانە
دەســـنە جـــامی مـــەی، سەرشـــاننە چـــنگڵە
مـــەی نـــۆش کـــە نیٚگـــار، قـــسیٚت ژیرانـــە

(۹۳)

چـون نیـست مقـامِ مـا در ایـن دهـر مقـیم
پـس بـی مِـی و معـشوق خطـایی ست عظـیم
تـا کـی زِ قـدیم و محـدث امّیـدم و بـیم
چون مـن رفـتم، جهـان چـه محـدث چـه قـدیم

(۹۴)

چـون آمـدنم بـه مـن نبُـد روزِ نخـست
ویـن رفـتنِ بـی مـراد عظمـی ست درسـت
برخیـز و میـان ببنـد ای سـاقی چـست
کانـدوهِ جهـان بـه مِـی فروخـواهم شـست

(۹۵)

چـون عمـر بـه سـر رسـد، چـه بغـداد چـه بلـخ
پیمانـه چـو پُـر شـود، چـه شـیرین و چـه تلـخ
خـوش بـاش کـه بعـد از مـن و تـو مـاه بـسی
از سـلخ بـه غـرّه آیـد، از غـرّه بـه سـلخ

(۹۶)

جـز راهِ قلنـدرانِ میخانـه مپـوی
جـز بـاده و جـز سـماع و جـز یـار مجـوی
بـر کـف قـدحِ بـاده و بـر دوش سـبوی
مِـی نـوش کـن ای نگـار و بیهـوده مگـوی

(١٧٦)

ساقی خەمیٚ من، گرد یا گەی یاوای
سەرمەسیە کەو من، فرە تەر جە تاوای
سەروو ریش چەرمەم، سەر وەش بە مەی تۆ
پیرم وەهار وو ، دڵیم بیٚ ئاوای

(١٧٧)

تۆنگەی مەی وازوو، شیٚت و لیٚوە بوو
کەلەلا بگنوو، هەتا سۆحی زوو
من و تۆ پیٚوە، نیشمیٚ ویٚرانەی
وەشتەر جە یانەو، سانی کەرم روو

(١٧٨)

زاهیروو بیەی ، نەویەی خاس زانوو
باتن بەرزائیو ، نزمی ڕاس زانوو
بە ئیٚ زانایی، شەرمم مەی جە ویم
پلەی بەرزتەر جە، مەسی باس زانوو

(١٧٩)

ئەر گیانەیم مەنەن، تەقالاو ساقین
بیٚ وەفایی خەڵک ، لام گۆڵ و تاقین
چا مەی سۆحی زووم، تەنیا پیاڵەی مەن
نمەزانوو جە عۆمر ، ویم چنندە باقین

(٩٧)

ساقی غمِ من بلند آوازه شدَه ست
سرمستیِ من برون زِ اندازه شدَه ست
با مویِ سپید سرخوشم کز میِ تو
پیرانه سرم بهارِ دل تازه شدَه ست

(٩٨)

تُنگی میِ لعل خواهم و دیوانی
سدِّ رمقی باید و نصفِ نانی
وآنگه من و تو نشسته در ویرانی
خوشتر بود آن زِ ملکتِ سلطانی

(٩٩)

من ظاهرِ نیستیّ و هستی دانم
من باطنِ هر فراز و پستی دانم
با این همه از دانشِ خود شرمم باد
گر مرتبه ای ورایِ مستی دانم

(١٠٠)

از من رمقی به سعیِ ساقیماندَه ست
وز صحبتِ خلق بی وفایی ماندَه ست
از باده ی نوشین قدحی بیش نماند
از عمر ندانم که چه باقی ماندَه ست

خەییامی یۆگنی برتلس

(١٨٠)

گوڵمان دەس نەکەوت، دڕە و دەهاڵ وەسێن
وەرمان ئەر نەکەوت، ئەیری چاڵ وەسێن
تەکیە و خانەقا و یا شێخێش نەوی
زوننار وو ناقووس، سەلیب ماڵ وەسێن

(١٨١)

وەر دەممەنەبۆ ، یاری یاقووت لەب
ئاوە و خێزریم بۆ، یاگێ ئاو عەنەب
سۆهەیل شمشاڵ ژەن، هامدەمم عیسی(رە)
چوون دڵ نەوو شاد، کەین یاگێ تەرەب

(١٨٢)

من سەرنە مەیلوو، حۆریەی کەروو
دەسنە پیاڵەی پەڕ، شەراوەی وەروو
پەنەم ماچانێ: خوودا تۆبەش دای
تۆبەم بۆ ئەگەر، من تۆبەی کەروو

(١٨٣)

ئا یار دڵم پەیش، تەمام ئەوگارەن
ئا دەیچ لایوەتەر، دڵ گرفتارەن
من پەی دەواو ویم، چەنی کۆشوونە
ئا کەس پیزشکوو، ئێمەن بیمارەن

(١٨٤)

ئارۆ کەنەویم ، شەراوەی فرە پاک
دەمم چوون ژارەن، با بۆیچم تریاک
خەم دڵ ژاری مار، تریاکیچش مەی
کە من مەی وەروو، جە ژاریم چ باک

(١٨٥)

واتم : دی شەراو، ون ڕەنگ نموەروو
مەی ون هەنگوورەن، هوون ڕەنگ نموەروو
پیرەی فەرزانە ، واتش: ڕاس ماچی؟
واتم : خەتانە ، ون ڕەنگ نەوەروو

(١٨٦)

هاو دەمان پەنەم، چا مەی قووت دەیدێ
زەردی ڕۆخسارم، چوون یاقووت کەردێ
مەردانیش بە مەی، خاس لەشم شۆردێ
جە دار هەنگووری، تابووتەی بەردێ

(١٨٧)

ئەر مەی بە کەشەی، دەیدێ هۆر پڕۆ
فرە کەمەن کەسەی، شەراو نەوەرۆ
من جە مەی تۆبە، نمە کەروو چوونکەی
مەی چێوەین ئەدەب، گرد کەسەی کەرۆ

(١٨٨)

مەن مەن مەی وەروو، نمە کەروو مەسی
تەنیا پەی جام مەی، کەروو درێژ دەسی
غەرەز مەن زانی، جە مەی پەرەستی؟
نەکەروو چوون تۆ، مەن وێ پەرەستی

(١٨٩)

شوورەیەن ، نامێت، بە خاسی بەرشۆ
عارەن جە جەوری، زەمان دڵ بێ شۆ
بە بۆی ئاو هەنگوور، تۆ خۆمار بگنی
خاستەر کە نامێت، بە درۆ بدرەو شۆ

(١٩٠)

پەنەم ماچانێ ، کەمتەر چینەی وەر
بە چ عۆزرێوە ، پات نمەکێشی بەر
عۆزرم دیمێ یار، بادەی سۆب سەحەر
ئەنسافت بۆ تۆ، عۆزرەی چێ روونتەر؟

(١٩١)

چێ جیهان مایەی، نۆشی یا پۆشی
شەرمەسار بی ئەر، پەیشان نەکۆشی
ئەلباقی پووشەی ، نمێژان هۆشدار
عۆمری بە کەڵکت، پەیشان نەورەشی

(١٩٢)

یارێوە چوون حوور، جە فەسلی وەهار
جامۆڵەی مەیم دۆ، دەوری مێرغۆزار
با وینتاڵ زانا، ئێ قسێ جە بازار
تووتە چەم خاستەر، بەهەشت بەیم سەرزار

(١٩٣)

دەور وو یۆتەری، چەنی باڵەفڕ
دەس پەنە کەرم، عەشقی نۆ بە گڕ
هەڵس چەم ساتەی، ڕاحەت نمازۆ
تا نە رووی یۆتەر، چەمێ نەوان سڕ

(١٩٤)

چێش کەروو چەنی، نەفسوو وێم شەڕمەن
جە دەس کەردەو وێم، دڵ وو چەم دەردمەن
گێروو جە کەردەیم، ویەری بە کەرەم
دیدەت دیش کەردەم، سەرا پام شەرمەن

(١٩٥)

ئەر دەسم بگنۆ، هەورامی نانەی (ز مغز گندم نانی)
جە مەی دوێ مەنێ، جە مەیی ڕانەی
چەنی یار ویاری، تۆ جە وێرانەی
وەشیەین کە نەویەن، جە یانەو سانەی

(١٩٦)

جـە شـار مەشـوور بی، تـۆ شەڕۆاڵناسـی
تـەنیا و تـاک ژیـوی، ماچـات وەسواسـی
خاسـتەرەن ئـەر خـزر، ئەگـەر ئەلیاسـی
کـەس تـۆ نەژناسـۆ، تـۆش کـەس نەژناسـی

(١٩٧)

ئـانێ جـە کـاروو، فـامی مەکۆشـان
پێسەن خـەریک بـان، گـاوەی نێـر دۆشـان
ئانـەن خـاس گجـی، شـێتی کـەری وەر
ئـارۆ بـە عـەقلی، تـەڕە مەورەشـان

(١٩٨)

خـەییام پـەی گۆنـاح، ئـێ ماتـەم چێشەن
خـەم واردەیت پـەری، فـرە و کـەم چێشەن
ئـەر گۆنـاح نـەبۆ، زیـانیش چێـشەن
زیـان پـەی گۆنـاح، ئامـەن خـەم چێشەن

(١٩٩)

ئـەر دەسـت بگنـۆ، جـە مـەی دوێ مـەنێ
نـۆش کـەر بـە وەشـی، گـرد ئەنجۆمـەنێ
کەسـەی ئـێ دۆنیـاش، وەش کـەرد بێ باکـەن
پـەی ئـا مەسـی تـۆ و ریشوەی چـوون مـەنێ

(٢٠٠)

مـــەی وەر دەرد و ژان ، لێ دڵێـــت بـــەرۆ
ئەندیـــشەی حـــەفتاو دوو میللـــەت بـــەرۆ
پـــارێز مەکـــەرە، جـــە کیمیـــاو لێ مـــەی
ئـــەر قۆمـــەیش وەری، ئـــێش لەشـــیت بـــەرۆ

(٢٠١)

یەک دەسمان قوڕعان، یەک دەسیش بە جام
گاگـــا پیـــا حـــەڕاڵ، جـــار جـــاریش حـــەرام
ئێمـــــەنمێ لێ ئـــــێ، پـــــیرۆزە گۆنبـــــەز
نـــە کـــافری مۆتڵـــەق، نـــە مۆسـلیم تـــەمام

(٢٠٢)

هۆشـــیار نمـــەبۆ بی، پـــەی عالـــەم گیـــانی
مـــەنگ و بێ دەنـــگ بی، پـــەی کـــار جیهـــانی
تـــا چـــەم و زوان گـــۆش هـــەن، بـــەر قـــەرار
بێ چـــــەم و زوان وو گـــــۆش بـــــە نیهـــــانی

(٢٠٣)

مـــەی واردەی و گێڵـــای، دەور وو ئـــا خاســـان
خاســـتەرەن جـــە بـــەرگ، زاهیـــدی پۆشـــان
ئـــەر دۆزەخـــی بـــان، خـــەڵکی مـــەس واچـــە:
کـــێ بەهەشـــتی بـــۆ، مـــن وێنـــووش ئاســـان؟

(٢٠٤)

نمـــوەری، تـــانیٚ ، مـــەدٚە، ئـــەو مەســـــان
حییلـــــیٚ مــــواران، چـــا دەم و دەســـــان
قـــۆزەنی چـــانەی، کـــە نمــــوەری مـــەی
سـەدٚ کـارەی کـەری، مـەین غولـٚـا مەیـشان

(٢٠٥)

کـیٚ گۆنـاح نەکـەرد، چـیٚ جیٚهـان واچـە؟
ئـەر گۆنـاح نەکـەرد، چـۆن ژیـوان واچـە؟
مـن خـراوی کـەروو، تـۆش عـەزابم دەی
فـەرقوو مـن و تـۆ، چـیٚ چ سـان واچـە؟

(٢٠٦)

یـا ڕەب کـەریمی و رەحیمـی و کـەرەم
چـی گۆنـا بـاریٚ ، نیـەنیٚ جـە ئـەرەم؟
بـە تاعـەت عـەفوەم، کـەری کـەین کـەرەم
بـە گۆنـاحیٚ بەخـشەم، پـەی ئـەرەم بـەرەم

(٢٠٧)

هەرچـیم مەواچـی، بـە قینـۆ ماچـی
بـە مـن بیٚ دیـن و مۆلحیـد تـۆ ماچـی
مـن ویٚـچم زانـوو، ئانـەنا ماچـی
پیـسە مـن نیـەنی، پاسـە تـۆ ماچـی؟

(٢٠٨)

ژیری چێ زەمان، قازانجەیش نیەن
ئارۆ گێل و حۆل، دەوڵەمەند بیەن
چانەیم دە ژیریم، ویرەنە بەرۆ
زەمانی وینوو، قینەشْ هۆش شیەن

(٢٠٩)

دوێ یەرێ نەزان، پاسە مەزانان
جە خەرافاتی، زانایێ و فرەزان
تۆش پاسە هەربە، کە ئادی هەنێ
کەسەی هەر نەوی، کافرش زانان

(٢١٠)

یا ڕەب پەی رزقیم، واز کەرە بەرەی
بێ منەتی ناکەس، دەم ماحەزەرەی
پاشێوە جە مەی، من بازە سەرمەس
بگنوو بێ خەوەر، بێ ئێشوو و سەرەی

(٢١١)

یا ڕەب بە دڵوو، ئەسیریم ڕەحمەی
بە سینەی پڕ سۆز، خەمینیم ڕەحمەی
پاپا مەیخانە، لوایەم بەخشە
پا دەس جامی مەی، پەڕ گێریم ڕەحمەی

و - بەشوور حەفتی - هیچەن
سادێق هەدایەت

(٢١٢)
بێ خــەوەر، شــکڵەی، نــەوینیش هیــچەن
ئاسمــان حــەفت یــا نــۆ، نــەژماریش هیــچەن
تــۆ وەش بوویــارە، چــێ کــەون و مــەکان
بــە سیاینمێ بــە ســات، کــە ئــادێش هیــچەن

(٢١٣)
دۆنیات دی و هەرچی، بە چەم دیت هیــچەن
ئانــەیچ کــە واتــت، یــا ژینــت ، هیــچەن
بــە چــوار نــاڵ گێڵــای، جــە ئافــاق هیــچەن
چــوون مــاریش بخــزی، لێ یانــەیت هیــچەن

(٢١٤)
دۆنیــات بــە مــەرام، تارنــا ئــاخر چــێش
ئــێ نــامێ عۆمریــت، وانــا ئــاخر چــێش
گێــروو ســەدْ ســاڵ تــەر، بــە وەشــی ژیــوی
ســەدْ ســاڵ تــەر پــاگیر، مانــا ئــاخر چــێش
(یا)
دۆنیــات بــە مــەرام ، ویــارنی بــۆ چــێش؟
یــا نــامێ عۆمریــت، خــاس وانی بــۆ چــێش؟
گێــروو ســەدْ ســاڵ تــەر، بــە وەشــی ژێــوی
ســەدْ ســاڵ تــەر پــاگیر، چــێ مــانی بــۆ چــێش؟

بخش هفتم ـ هیچ است

(۱۰۱)

ای بی خبران، شکلِ مجسّم هیچ است
وین طارمِ نُه سپهرِ ارقم هیچ است
خوش باش که در نشیمنِ کون و فساد
وابسته ی یک دمیم و آن هم هیچ است

(۱۰۲)

دنیا دیدیّ و هر چه دیدی هیچ است
وآن نیز که گفتیّ و شنیدی هیچ است
سرتاسرِ آفاق دویدی هیچ است
وآن نیز که در خانه خزیدی هیچ است

(۱۰۳)

دنیا به مراد رانده گیر، آخر چه؟
وین نامه ی عمر خوانده گیر، آخر چه؟
گیرم که به کامِ دل بماندی صد سال
صد سالِ دگر بماند گیر، آخر چه؟

(٢١٥)

ئێ چەرخ و فەڵەک، کەردێمێش حەیران
شەمەیمان زانا، ویرنە چوون ژیران
ئەر ڕۆجیار چراوی، زانی، عالەم شەم
نەخشەی وردینمێ و چەتەش سەرگەردان

(٢١٦)

دیم مەسەی نیشتەن، نەگۆشەی زەمین
نە کوفرو ئیسلام، نە دۆنیا و نە دین
نە بێش شەریعەت، نە حەق نە یەقین
لێ ئێ دوە دۆنیای، کێن بۆش زات چەنین

(٢١٧)

نیەن هەر چی هەن، تەنیا وان جە دەس
چوون هەن،ئانەیش هەن، بەرمەشان جە دەس
چێوەی جە عالەم، نیەن، زاندێش هەن
ویر کەردێ نیەن، چێوەی هەن بەر دەس

(٢١٨)

چوار تەرەف، نێگای، دۆنیام کەردەن هیچ
سەمەر وو عۆمریم، لێ دەسانەن هیچ
شەم نە بەزمی یار، نیشۆرە بۆ هیچ
جامۆو جەمیش بوو، چوون مێڕیان هیچ

(۱۰۴)

ایــن چــرخِ فلــک کــه مــا درو حیــرانیم
فـــانوسِ خیـــال ازو مثـــالی دانـــیم
خورشـــید چـــراغ دان و عـــالم فـــانوس
مـــا چـــون صُـــوَریم کانـــدرو گـــردانیم

(۱۰۴)

رنـــدی دیـــدم نشـــسته بـــر خنـــگِ زمـــین
نـــه کفـــر و نـــه اســلام و نـــه دنیـــا و نـــه دیـــن
نـــی حـــق، نـــه حقیقـــت، نـــه شـــریعت، نـــه یقـــین
انـــدر دو جهـــان کـــه را بـــود زَهـــره ی ایـــن؟

(۱۰۶)

چون نیست زِ هر چــه هــست جز بــاد بــه دســت
چون هست زِ هــر چــه هــست نقــصان و شکـــست
انگـــار کـــه هـــست هـــر چـــه در عـــالم نیـــست
پنـــدار کـــه نیـــست هـــر چـــه در عـــالم هـــست

(۱۰۷)

بنگـــر زِ جهـــان چـــه طـــرْف بربـــستم، هـــیچ
وز حاصـــلِ عمـــر چیـــست در دســـتم، هـــیچ
شـــمعِ طـــربم، ولـــی چـــو بنشـــستم، هـــیچ
مـــن جـــامِ جمـــم، ولـــی چـــو بشکـــستم، هـــیچ

خەییامی یۆگنی برتلس

(۲۱۹)

داخەکەم عۆمرم، بە پووچی تەی کەرد
تیکەی حەرامو، نەفسی پیسم وەرد
واتەی نەکەردەم، روو ڕەشش کەردان
کەردەی نەواتەم، دلْش کەردان سەرد

(۲۲۰)

ئەر گەوهەر تاعەت، هەر گێز نەساوام
تۆز گۆناح نە رووم، پاک کەم نەتاوام
جە بارگەی کەرەم، هیوای دلْ نەوڕیان
یەکم دوو نە کەرد، هیچ وەخت تا تاوام

(۲۲۱)

کار وو بار فەلْەک، حەساوەیش بیا
گرد ئەحوالْێوەش، کتاوەیش بیا
ئەر چەرخش عادلْ، بگێلْا هەردەم
کەی وینی زانا، خەم بارەیش بیا

این قافله عمر عجب میگذرد
دریاب دمی که با طرب میگذرد
ساقی غم فردای حریفان چه خوری
پیش آر پیاله را که شب میگذرد
خیام

ی - بەشوو هەشتی - قەیروو ئی ساتا زانم نایمیٚ لێ
سادێق هەدایەت

(۲۲۲)
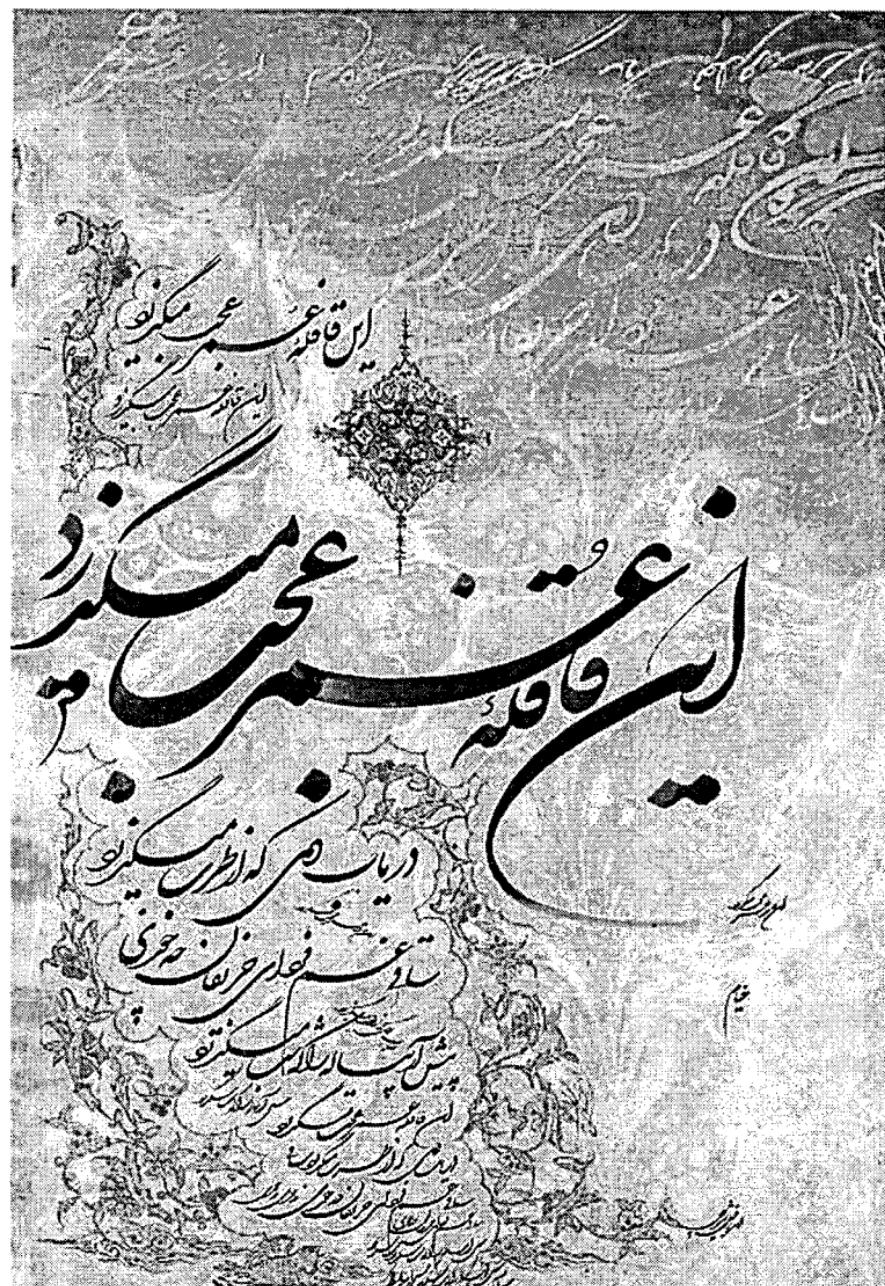
جە یانەو کۆفری ، تا دین یەک نەفەس
عالەموو شەکیٚ و یەقین یەک نەفەس
ئیٚ یەک نەفەسەی ، بوویارە پەی ویٚت
دەس کەوت عۆمریمان ، جەژین یەک نەفەس

(۲۲۳)

وەشیت گەرەک بۆ، عۆمرت یەک ساتەین
لەشی کەی قۆباد، جەم تیکەڵ خاکەین
حاڵ و باڵ دۆنیای، رینگاڵە و عۆمریچ
وەرمو و خەیاڵ و خڵەتنا و کاتەین

(۲۲٤)

مانگ و گەلاویژ، ئاسمان بەر کەوتیٚ
خاستەر جە مەی خاس، نیەن دەس کەوتیٚ
سەرەم سڕ مەنەن، چا مەی ورەشان
چانەی مەورەشان، بە چیٚش ریٚ کەوتیٚ

(۲۲۵)

مانگە شەو بە شەوق، دامنەی شەوش دڕی
چا مەی نۆش کەرە، خەم دڵیش سڕی
وەش بەو ویر کەرە، چن مانگە شەویٚ
سەر گۆڕ گر کەسەی، بە شەوق یۆش چڕی

بخش هشتم ـ دم را دریابیم

(۱۰۸)

از منزلِ کفر تا به دین یک نفس است
وز عالمِ شک تا به یقین یک نفس است
این یک نفسِ عزیز را خوش می دار
کز حاصلِ عمرِ ما همین یک نفس است

(۱۰۹)

شادی بطلب که حاصلِ عمر دمی ست
هر ذرّه زِ خاکِ کیقبادی و جمی ست
احوالِ جهان و اصلِ این عمر که هست
خوابی و خیالی و فریبی و دمی ست

(۱۱۰)

تا زُهره و مَه در آسمان گشته پدید
بهتر زِ میِ ناب کسی هیچ ندید
من در عجبم زِ می فروشان کایشان
بِه ز آنچه فروشند چه خواهند خرید؟

(۱۱۱)

مهتاب به نور دامنِ شب بشکافت
مِی نوش، دمی بهتر ازین نتوان یافت
خوش باش و بیندیش که مهتاب بسی
اندر سرِ گورِ یک به یک خواهد تافت

(٢٢٦)

هیچ کەس دەس ڕەسیش ، نەویەن بە سەوای
ئیسەیت وەش کەرە ، با نەگنی گرەوای
مەی نۆش مانگەشەو، ئەی مانگ چن مانگێ
جە ئاسمان گێڵۆ و پەیمان مەی گرەوای

(٢٢٧)

قافڵەو عۆمریمان ، چ زوو مەویەرۆ
چەنی مەی و نەی، شەوان کەرە ڕۆ
ساقی خەفەتوو، سەوای نا حەزان
مەوەرە پیاڵەی ، مەیم دە، شەو بۆ ڕۆ

(٢٢٨)

شەفەق کەڵە شێر، زووخێز سەحەری
قۆقۆلی قۆقۆش، وانا پەی بەری
یانی های هۆرزە، شەو ویەرد شەفەق
چێ هۆردان دەوار، تۆ بێ خەوەری

(٢٢٩)

وەختوو پارشێوین، هۆرزە مایەی ناز
نەرم نەرم، مەی وەرە و کۆک کەرە ئا ساز
ئانێ مەنێنێ، کەسشا نمە مانۆ
ئانێچ لواینێ ، کەسشا نمەیوە باز

(۱۱۲)

چون عُهده نمی شود کسی فردا را
حالی خوش کن تو این دلِ شیدا را
مِی نوش به ماهتاب، ای ماه که ماه
بسیار بگردد و نیابد ما را

(۱۱۳)

این قافله ی عمر عجب می گذرد
دریاب دمی که با طرب می گذرد
ساقی، غمِ فردای حریفان چه خوری؟
پیش آر پیاله را که شب می گذرد

(۱۱۴)

هنگامِ سپیده دم خروسِ سحری
دانی که چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آیینه ی صبح
کز عمر شبی گذشت و تو بی خبری

(۱۱۵)

وقتِ سَحَر است، خیز ای مایه ی ناز
نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز
کآنها که به جایند نپایند کسی
وآنها که شدند کس نمی آید باز

(٢٣٠)

سۆحەن نازەنین، ئەی بۆت ، خەرامان
شەراوەی بارە، دەسم بە دامان
وستەن لێ خاکی، ملوێن جەم و کەی
ئێ ئامە و لوای، نەورۆز، خەرمانان

(٢٣١)

سۆحەن با دەمەی، تەڕ کەرم بە مەی
شیشێ نام و نەنگ، دەیمێ ئەو تونەی
دەس جە ئەعمالوو، درێژیمان کێشم
دەس لێ زولفی یار، دامنەی چەنگ پەی پەی

(٢٣٢)

رۆیوە فرە وەشەن، نە سەرد وو نە گەرم
هەور تۆزە وگۆڵیش، خاس شۆردە بە شەرم
ناڵەی بۆلبوڵ مەی، چەنی ولە زەردێ
بە زوان پەهلەوی: مەی وەردێ بە نەرم

(٢٣٣)

فەسڵوو گوڵانەن، لا جۆی یا بۆیسان
چەنی دوێ یەرێ، یاری پەرێسان
پیاڵەی پەڕ کەردێ ، مەی وەرێ سۆحان
جە مزگی و بەهەشت ، دڵشان هۆر کنیان

(۱۱۶)

هنگامِ صبوح ای صنمِ فرّخ پِی
برساز ترانه ای و پیش آور مِی
کافکنده به خاک صد هزاران جم و کِی
این آمدنِ تیرمَه و رفتنِ دِی

(۱۱۷)

صبح است، دمی بر میِ گلرنگ زنیم
وین شیشه ی نام و ننگ بر سنگ زنیم
دست از املِ درازِ خود باز کشیم
در زلفِ دراز و دامنِ چنگ زنیم

(۱۱۸)

روزی ست خوش و هوا نه گرم است و نه سرد
ابر از رخِ گلزار همی شوید گَرد
بلبل به زبانِ پهلوی با گُلِ زرد
فریاد همی زند که: مِی باید خورد

(۱۱۹)

فصلِ گُل و طرْفِ جویبار و لبِ کشت
با یک دو سه تازه دلبریِ حور سرشت
پیش آر قدح که باده نوشانِ صبوح
آسوده زِ مسجدند و فارغ زِ بهشت

(٢٣٤)

شنەو نەورۆزی، وەشەن جە رووی گوڵ
نیشدێ سەر چیمەن، تۆ و یار وو بۆلبوڵ
جە هێزی هەرچی، واچی وەش نیەن
ئارۆ وەشت بۆ، هێزی بەستش کوڵ

(٢٣٥)

ساقی سەوزە و گوڵ ، چ وەش ڕازیانۆ
قەیرش بزانە ، تا نەژاکیانۆ
مەی نۆش کەو دەس کەن ، کەرە گۆڵ، مدیەی
سەوزە و گوڵ چ زوو ، لێ خاک نریانۆ

(٢٣٦)

چوون هەڕاڵە برەم ، نەورۆز پیاڵەی دەس
تۆ و گوڵ پەی ساتەی ، پێوە گێردێ دەس
مەی وەر بە وەشی، کە چەرخی ڕوو گرژ
ناگا جە خاکیت، گێرۆ هەڕەی هەس

(٢٣٧)

هەر سات وەنەوشە، گجی بنیۆ بۆیاخ
شنەو شەماڵیش، گوڵ کەرۆ پەرداخ
هۆشیار کەسێوەن، چەنی سیم وەری
مەی وەرۆ و پیاڵەی، دۆ تووەنێ پەی داخ

(١٢٠)

بـر چهـره ی گُـل نـسیمِ نـوروز خـوش اسـت
بـر صـحنِ چمـن رویِ دل افـروز خـوش اسـت
از دی که گذشت هـر چـه گـویی خـوش نیـست
خوش باش و زِ دی مگو، که امـروز خـوش اسـت

(١٢١)

سـاقی، گُـل و سـبزه بـس طربنـاک شـدَه ست
دریـاب، کـه هفتـه ی دگـر خـاک شـدَه سـت
مـی نـوش و گُلـی بچـین، کـه تـا درنگـری
گُل خاک شدَه ست و سبزه خاشـاک شـدَه سـت

(١٢٢)

چـون لالـه بـه نـوروز، قـدح گیـر بـه دسـت
بـا لالـه رخـی اگـر تـو را فرصـت هـست
مِـی نـوش بـه خرّمـی کـه ایـن چـرخِ کبـود
ناگـاه تـو را چـو خـاک گَردانـد پـست

(١٢٣)

هر گَـه کـه بنفـشه جامـه در رنـگ زنـد
در دامـنِ گُـل بـادِ صـبا چنـگ زنـد
هـشیار کـسی بـود کـه بـا سـیمبری
مِـی نوشـد و جـامِ بـاده بـر سـنگ زنـد

(٢٣٨)

هـــۆرزە و مـــەوەرە ، خـــەموو ویـــەردەی
وەش بــە، بــە ســاتەی، هۆرپڕکــە کــەردەی
ئـــەر دۆنیــا وەفـــاش، پـــەی کەســـەی بیـــا
نۆگـــەو تـــۆ نـــەگنیٚ، جـــە لاش ســـەر کـــەردەی

(٢٣٩)

جـــە چـــەرخی گـــەردوون ، نادیـــار نۆقمـــەن
مـــەی وەردیٚ وەش دڵ، دەورش چ فەرقـــەن
ئـــەر دەورش بـــە تـــۆ ، یـــاوا مەناڵـــە
جامەین جەم چا دەور، مەنۆشان سەختەن

(٢٤٠)

جـــە گـــرد دەرسیٚوە ، تـــۆ بەرشـــی خاســـتەر
تاتـــای زوڵـــف لـــەیلیٚ، چـــنگ گیٚـــری خاســـتەر
وەڵتـــەر چـــانەی کـــە، چـــەرخ ونیـــت مجـــۆ
هـــوون هـــەنگوور مجـــی، لیٚ پیاڵـــەی خاســـتەر
(یا)
جـــە گـــرد عیلمـــەی تـــۆ ، ئـــەر بەرشـــی خاســـتەر
ویٚـــت باڵۆچـــنی ســـەر، زوڵـــف یـــاری خاســـتەر
وەڵتـــەر چـــانەی کـــە ، چـــەرخ ونیـــت مجـــۆ
هـــوون پـــاکی مجـــی ، لیٚ پیاڵـــەی خاســـتەر

(۱۲۴)

برخیـــز و مخـــور غـــمِ جهـــانِ گـــذران
خـــوش بـــاش و دمـــی بـــه شـــادمانی گـــذران
در طبـــعِ جهـــان اگـــر وفـــایی بـــودی
نوبـــت بـــه تـــو خـــود نیامـــدی از دگـــران

(۱۲۵)

در دایـــره ی ســـپهرِ ناپیـــدا غـــور
مِی نـوش بـه خوشـدلی کـه دور اسـت بـه جـور
نوبـــت چـــو بـــه دورِ تـــو رســـد، آه مکُـــن
جـــامی ســـت کـــه جملـــه را چـــشاند بـــه دور

(۱۲۶)

از درسِ علـــوم جملـــه بگریـــزی بِـــه
ونـــدر ســـرِ زلـــفِ دلبـــر آویـــزی بِـــه
زآن پـــیش کـــه روزگـــار خونـــت ریـــزد
تـــو خـــونِ قنینـــه در قـــدح ریـــزی بِـــه

(٢٤١)

زەمانــە کەســەی ، زانــۆ پــیس وو نــەنگ
پــەی خــەموو دۆنیــای ، نیــشۆرە دڵتــەنگ
مەی وەرە چێ جام ، گۆش دەر ناڵەی چەنگ
تــا جــامی تۆشــان ، نــەدان نە ئەو سەنگ

(٢٤٢)

بــە ئامــەی وەهــار، مەویــەرۆ زمــسان
وەرەق عۆمریمـــان ، مـــەدرێۆ ئاســـان
مــەی وەرە، نــە خــەم ، حــەکیمی واتــەن:
ژاری خــەم بــە مــەی ، لابریــۆ ئاســان

(٢٤٣)

وەڵتــەر چــانەی کــە ، نامێــت نــەمانۆ
مــەی وەرە جــە دڵ ، خــەمێت مرفــانۆ
ســەر پــەلکێ ، یارێــت، بــەن بــەن وازکــەرە
وەڵتــەر کــە بــەنوو ، لەشــیت نــەمانۆ

(٢٤٤)

مــەی وەرە عــۆمری ، حەســابی ئینــەن
ســەمەر وو ســەردەم ، جــەوانی ئینــەن
وەختی مۆڵ و گوڵ، یاران گرد سەرمەس
ســاتەی وەشــت بــۆ ، زینــدەگی ئینــەن

(۱۲۷)

ایّـــامِ زمانـــه از کـــسی دارد ننـــگ
کـــو در غـــمِ ایّـــام نـــشیند دلتنـــگ
مـــی خـــور تـــو در آبگینـــه بـــا نالـــه ی چنـــگ
زآن پـــیش کـــه آبگینـــه آیـــد بـــر ســـنگ

(۱۲۸)

از آمـــدنِ بهـــار و از رفـــتنِ دی
اوراقِ وجـــودِ مـــا همـــی گـــردد طـــی
مِی خـور، مخـور انـدوه، کـه گفتَـه سـت حکـیم:
غمهـــایِ جهـــان چـــو زَهـــر و تریـــاقش مِـــی

(۱۲۹)

زآن پـــیش کـــه نـــامِ تـــو زِ عـــالم بـــرود
مِـی خـور کـه چـو مِـی بـه دل رسـد، غـم بـرود
بگـــشای ســـرِ زلـــفِ بتـــی بنـــد زِ بنـــد
زآن پـــیش کـــه بندبنـــدت از هـــم بـــرود

(۱۳۰)

ای دوســـت بیـــا تـــا غـــمِ فـــردا نخـــوریم
ویـــن یـــک دمِ عمـــر را غنیمـــت شـــمریم
فـــردا کـــه ازیـــن دیـــرِ کهـــن درگـــذریم
بـــا هفـــت هـــزار ســـالگان ســـربه ســـریم

(٢٤٥)

هاونشین مەی بی ، ملّکوو شای ئینەن
دەنگی چەنگ نەوای ، داوودی ئینەن
جە ئامە و لوای ، ڕوان ویر مەکە
وەش بە مەقسوودوو ، زیندەگی ئینەن

(٢٤٦)

ئارۆ تۆ سەوایت ، نیەن جە دەس ڕەس
ئەندیشە و سەوایت ، هەوەسیۆەن بەس
ئەر دلّ بێداری ، خراو مەکەرە سات
باقی عۆمر بە قاش ، نەویەن پەی هیچ کەس

(٢٤٧)

دۆنیا بێ مەی و یا ساقی هیچەن
بێ نەوای شمشالّ ، عێراقی هیچەن
تەماشا و ئەحوالّ ، دۆنیای مەکەروو
غەیری سەفاو سەیر، ئەلباقی هیچەن

(٢٤٨)

تا کەی خەم وەروو ، ئانەم بۆ یا نە؟
بە دلّ وەشی عۆمر ، مەویار وو یا نە؟
جامەیم پەی پەڕکەر ، لیّم مەعلووم نەوی
ئێ هەوای مژوو ، هۆر مزیۆ یا نە؟

(۱۳۱)

با باده نشین، که مُلکِ محمود این است
وز چنگ شنو، که لحنِ داوود این است
از آمده و رفته دگر یاد مکُن
حالی خوش باش، زآنکه مقصود این است

(۱۳۲)

امروز تو را دسترسِ فردا نیست
واندیشه ی فردات بجز سودا نیست
ضایع مکن این دم ار دلت بیدار است
کاین باقیِ عمر را بقا پیدا نیست

(۱۳۳)

دورانِ جهان بی مِی و ساقی هیچ است
بی زمزمه ی نایِ عراقی هیچ است
هر چند در احوالِ جهان می نگرم
حاصل همه عشرت است و باقی هیچ است

(۱۳۴)

تا کِی غمِ آن خورم که دارم یا نه؟
وین عمر به خوشدلی گذارم یا نه؟
پُر کُن قدحِ باده که معلومم نیست
کاین دم که فروبرم برآرم یا نه

(٢٤٩)

تا پێـوە دەسوو، مۆشتاق نەکەرم
دماو خەمی وەشی، بە تاق نەکەرم
هۆرزە مەی وەرم، وەڵتەر جە شەفەق
شەفەق فرە مزیۆ و مێراق مەکەرم

(٢٥٠)

ئەی دۆس بۆ خەموو، سەوای نەوەرم
قەیر ساتا زانم، بە وەش سەر کەرم
سەوای چێ کۆنە، دۆنیای بوویەرم
چەنی حەفت هەزار، ساڵان سەر بەرم
(یا)
ڕەفێق با خەموو سەوای نەوەرم
قەیر ساتی زانم، بە وەش سەر بەرم
سەوای چێ کۆنە، دۆنیای ویەرم
حەفت هەزار ساڵی، سەر مەنیان سەرم

(٢٥١)

لەشت نا چێروو، فەڵەکەی بێ باک
مەی نۆش جێهانیش، هەر پێسەن زۆحاک
چوون ئەوەڵ، ئاخر، غەیری خاک نیەن
تۆ زانە سەر خاک، نیەنی و نای چێر خاک

(۱۳۵)

تـــا دســـت بـــه اتّفـــاق بـــر هـــم نـــزنیم
پـــایی زِ نـــشاط بـــر ســـرِ غـــم نـــزنیم
خیـــزیم و دمـــی زنـــیم پـــیش از دمِ صـــبح
کـــاین صـــبح بـــسی دمـــد کـــه مـــا دم نـــزنیم

(٢٥٢)

مـــەی بنیـــە لـــەپ دەس، دڵـــم مەلـــەرزۆ
عـۆمری کـەڵ پامـان، چـوون وەڵـگ مـەریزۆ
بـــا زانـــدێ ئـــەیروو، جـــەوانی ئـــاوەن
وەســـێن هۆشـــیار بـــە، وەرمەنـــە هـــۆرزۆ

(٢٥٣)

لـــچ پـــەی لـــچ گـــۆزێ، بـــەردم بـــەو نیـــاز
بەشـــکەم پـــێم بەخـــشۆ، عۆمرێـــوە دراز
لـــچ نیـــا لـــچ مـــوو، واتـــش ئـــێ یـــەک ڕاز:
مـەی وەرەو نمـەیوە، پـەی ئـێ دۆنیـای بـاز

(یا)

لـــچ بـــەردم پـــەی لـــچ، گـــۆزێ بـــەو نیـــاز
بەشـــکەم بـــە مـــن دۆ، عۆمرێـــوە دراز
لـــچ نیـــا لـــچ مـــوو، واتـــش پـــەیم یـــەک راز:
بێ خـــەم مـــەی وەرە ، نمـــە گێڵێـــوە بـــاز

(٢٥٤)

ئاڵـــــاو نێفـــــاقی ، ســـــەوای لا بـــــەروو
بەریـــــشی چـــــەرمەم، شـــــەراوەی وەروو
پەیمانـــەو عـــۆمریم ، یـــاوا بـــە حـــەفتا
وەشـــیەی نەکـــەروو ، ئیـــسە کـــەی کـــەروو؟

(۱۳۶)

لب بر لبِ کوزه بردم از غایتِ آز
تا زو طلبم واسطه ی عمرِ دراز
لب بر لبِ من نهاد و می گفت به راز:
مِی خور که به این جهان نمی آیی باز

(۱۳۷)

فردا عَلَمِ نفاق طی خواهم کرد
با موی سپید قصدِ مِی خواهم کرد
پیمانه ی عمرِ من به هفتاد رسید
این دم نکنم نشاط، کی خواهم کرد؟

(٢٥٥)

خەییام ئەر بە مەی، مەسەنی وەش بە
چەنی یار وو مەی ، بەر بەری وەش بە
ئێ دۆنیای تا سەر، چەنی کەس نیەن
چنگ نە زوڵف و چەنگ،گیر کەری وەش بە

(٢٥٦)

باڵامان سوویا، پەی چەرخی چەپ گەرد
هەڵسێ چەمامان، چوون جەیحوون ویەرد
شەرارەی دووزەخ، ڕەنجی بێ گەنجمان
فردەوسیش ساتەی، وەشی ئێمەش بەرد

(٢٥٧)

تا کەی عۆمروو تۆ، بە قۆزی ویەرۆ؟
یا جە ڕاو بیەی و نەویەی مەویەرۆ؟
مەی وەرە عۆمرەی، خەم ناشۆنیشۆ
خاستەر بە وەرم و مەسی بوو یەرۆ

(۱۳۸)

خیّــام اگــر زِ بــاده مــستی، خــوش بــاش
بــا لالــه رخــی اگــر نشــستی، خــوش بــاش
چــون عاقبــتِ کــارِ جهــان نیــستی اســت
انگــار کــه نیــستی، چــو هــستی، خــوش بــاش

(۱۳۹)

گــردون نگــری زِ قــدِّ فرســوده ی ماســت
جیحــون اثــری زِ اشــکِ پــالوده ی ماســت
دوزخ شــرری زِ رنــجِ بیهــوده ی ماســت
فــردوس دمــی زِ وقــتِ آســوده ی ماســت

(۱۴۰)

عمــرت تــا کِــی بــه خودپرســتی گــذرد؟
یــا در پــیِ نیــستیّ و هــستی گــذرد؟
مِی خور که چنـین عمـر کـه غـم در پـیِ اوسـت
آن بِـه کـه بـه خـواب یـا بـه مـستی گـذرد

خەییامی یۆگنی برتلس

(٢٥٨)

چـی تەرسـم چـیولای ، نـەیاوم دۆنیـای
چـەنی هـاو دەمـان ، نـەویارم دۆنیـای
قـەیروو ئـیٚ سـاتەی ، زانم نـەیمیٚ لـیٚش
بیٚ تـەرس جـەلوای ، بوویـارم دۆنیـای

(٢٥٩)

عاشـقوو شـیٚویا ، مەسـیٚنم ئـارۆ
کووجیـەو بۆتانـە، کـەوتیٚنم ئـارۆ
ویٚمـان جـە هەسـتی،خاس خـەلاس کـەردەن
گرسـات دلیٚبـەرەو ، ئەلەسـتیم ئـارۆ

(٢٦٠)

ماچـان مـەی مـەوەر ، بـەڵا کـیٚش مـەوی
رۆ مکافـاتی ، چلۆسـک کـیٚش مـەوی
حەقـەن بـە هـەردوە، عالـەمی میٚـژۆ
سـاتەی بـە شـەراو، کـە سـەر وەش مـەوی

بیست رۆباعی ـ خەییامی ئارتۆر کریستیەن سن
دۆکتۆر فەرەیدوونی بەدرەئی

(٢٦١)

هاوار پەی دلەی، سۆزەی نە بۆ لێش
تیری یەک برژانگ، نەکەوتە بۆ تێش
رۆیوە کە بێ مەی، سەر بەری تەنیا
رۆیوەن ئەو رۆحیت، مەدۆ سەدان نێش

(٢٦٢)

چوون ئاوە و لێ جۆی ، واگژە جە دەشت
رۆیوە تەر نۆگەو، عومریم شی جە دەست
خەموو دوێ ڕوا ، نمەینە ویرم
رۆیوە کە نامەن ، رۆیوەش کە گۆزەشت

(٢٦٣)

هەر چەن مەی حەرام، تا کێ مەی وەرۆ
چننە و چەنی کێ، یاکەی مەی وەرۆ
ئەر ئێ چوار شەرتە، جەمێ بان سەر جەم
گێلەی نەوەرۆ، ژیرەی مەی وەرۆ

(٢٦٤)

تۆ زانە بێ ڕۆح، پا ڕایرە ملی
ڕایوە پەڕ ئەسرار ، فۆتیایرە ملی
مەی وەر نمەزانی، جە کۆ ئامێنی
وەش بە نمەزانی، کۆگەرە ملی

(٢٦٥)

جـه دەفتـەری عـومر، تـۆ پـاک مـەوو بێ
چێـر چـەپۆک ئەجـەڵ، هـێلاک مـەوو بێ
سـاقی وەش لـەقای، بێ خـەم مەنیـشه
زوو ئـاوێوەم دە، کـه خـاک مـەوو بێ

(٢٦٦)

مـن چـن ڕا سـەیری، دەورووو بـەر کـەروو
ئـاوە و جـۆی کەوسـەر، چـا باخـه وەروو
سەحرا بێ بەهەشت، کەم کە بـاس دووزەخ
لێ بەهەشـت نیـشه، لای بەهەشـتەروو

(٢٦٧)

فامـەی کـه جـه ڕاو، وەش بـەختیت گێڵـۆ
ڕۆیـوه سـەد ڕا تـۆ، پـەی ئینـەی چـڕۆ
قـەیروو ئـێ سـاتەی، زانـه کـه نیـەنی
تـەڕەی نمـەزیۆ، کـه دەس کـەن کریـۆ

(٢٦٨)

مـەی وەروو ناحـەز، فـریم چـەپ وه ڕاس
ماچـان مـەوەر مـەی، دژ دینـەن بـه ڕاس
مـن چـوون زانـام مـەی، دۆژمـن بـه دینـەن
وەڵلاهی وەرووش، هوون دۆژمن پەیم خـاس

(٢٦٩)

گەردوون جە گێڵایت، وەش حاڵ نیەنا
یاگێ مۆچیاریت، هیچ ساڵ نیەنا
مەکەر مۆچیاریم، من نەژنەوانا
زانە من ژیروو، وەش فاڵ نیەنا

(٢٧٠)

جە گرد عیلم بەرشی، تۆ بەغار خاستەر
ویت باڵۆچنی سەر، زۆڵفی یار خاستەر
وەڵتەر چانەی کە، چەرخ ونیت مجۆ
هوون پاکی کەرێ، پیاڵەی پار خاستەر

(٢٧١)

لای شەرع و دین مەی، نازەریف ، وەشەن
لەپ دەس چوون شاهد، مەی زەریف وەشەن
تاڵەن و حەرام ، وەشم مەی وەنەش
چێ دۆنیا حەرام ، لام شەریف وەشەن

(٢٧٢)

چێ دونیا سەدْ ساڵ، یا یەک ڕۆ مانی
تا کەی گرد ڕۆیوە، ئەسیروو فامی
گۆزەی پەڕەم دە، وەڵتەر چانەی کە
کەرامان گۆزێ ، پەی یانە و سانی

(٢٧٣)

تـــۆ تـــا مـــەتاوی، خزمـــەت، یـــاران کـــە
بنـــەڕەت پیـــسی و، درۆی ویـــران کـــە
بژنـــەو قـــسیٚ ڕاس، عۆممـــەر خـــەییامی
ڕا پیمـــەو مـــەی وەر، یـــا کـــە ئیٚحـــسان کـــە

(٢٧٤)

خـــەییام کـــە خـــەیمیٚ، حیٚکمـــەتی ورازیٚ
کـــەوت لیٚ کـــوورەی خـــەم، ســـۆت دلٚ نـــاڕازی
تەنافـــەو عـــۆمریش، پـــا ئـــەیرەی بڕیـــا
دەراڵـــــی ئـــــەزەڵ، ورەت بـــــەزازی

(٢٧٥)

مـــەی واردەی مـــن کـــەی، پـــەی وەشـــی بیـــەن
یـــا پـــەی خـــــراوی و، بیٚ دیـــنی بیـــەن
بیٚ ئـــەدەب نیـــەنا، واتم یـــەک ســـاتەی
ویٚـــم جـــە ویٚـــم کنیـــەو، مـــەیلم مـــەی بیـــەن

(٢٧٦)

خـــوداٚ کـــە شـــیٚلاش، ئـــیٚ هـــەڕی ئیٚمـــە
زانیٚ چـــیٚ دۆنیـــا، چـــیٚش مـــەی ڕیٚ ئیٚمـــە
گۆناباریمـــــان، بیٚ، مـــــەیل ئـــــاڎ نیـــــەن
سۆچـــنای قیامـــەت، چـــی وســـت ڕیٚ ئیٚمـــە

(٢٧٧)

گــرد وەختــەی مــەیلوو، شــەراوی کــەروو
گۆش بەناڵــەی نــەی، یــا هــووی دەف دەروو
ئــەر خــاکم کــەران، گــۆزیٚ گــۆزە کــەر
گــرد ســاتەی پــەڕ ویم، شــەراوەی وەروو

(٢٧٨)

تاکــەی بــە بــەرات، یــا یاســین ســاقی
مــەیخانان بــەرات، بژناســین ســاقی
ڕۆیــوە کەلــەشمان، بــەران مەیخانــە
لام وەشــتەر جەشــەو، بــەراتین ســاقی

(٢٧٩)

واســتت بنــەڕەت، عۆمریــت مەحکــەم بــۆ
ســاتەی جــە عالــەم، دڵــت بیٚ غــەم بــۆ
تــۆ دەس مەکیٚــشە، جــە واردەی شــەراو
تــا لــەزەت عۆمریــت، هــەر ساتوو دەم بــۆ

(٢٨٠)

کۆن مەحرەم ڕازەی، واچوو پەیش یەک دەم
ڕۆ ئــەزەڵ چــەنیٚ، وەش بیــەن ئــادەم
زادەی مەینــەتوو، بریٚــژیای گــڵ خــەم
گیٚڵــا چــیٚ دۆنیــاو، هــۆرش گیٚــرت قــەدەم

***

باوێچم واچوو:

فــــرە گێڵــــانێ، هــــانێ و هــــەواران
ســەرمــەس بــە شــنە و ئــا ســەر دیــاران
دەســــم لێ دەســــوو دۆســــوو نــــازاران
ئیــســە تــــۆ ویــنی ئــێ ســەرمــەزاران
بۆیــــسانی تەژنــــەن چــــەمــــەڕای واران